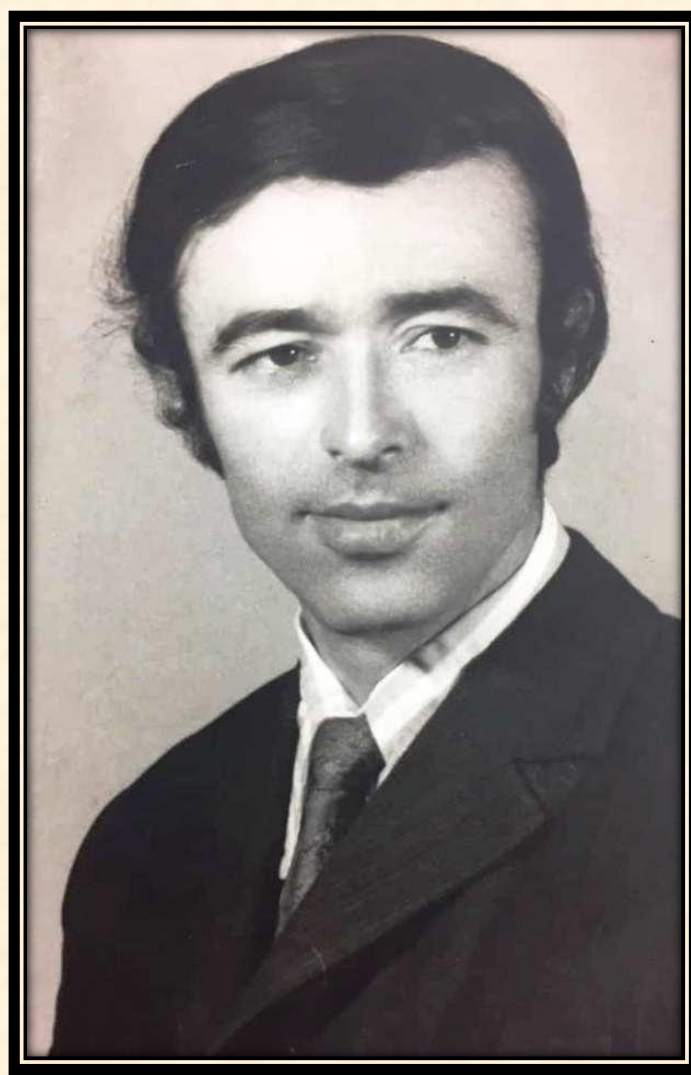

PISANII SÂNGEORZENE

Prof. MAXIM CÂRCU

(16 octombrie 1939 -12 august 2019)

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ
ANUL VIII, NR. 8(84), AUGUST 2019

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACTȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniiisang.wordpress.com>

Coperta 1: Profesorul Maxim Cârțu

Coperta 2: Profesorul Maxim Cârțu

Coperta 3: Profesorul Maxim Cârțu membru al Ansamblului Păunița

Coperta 4: Profesorul Maxim Cârțu

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi, prof. Radu Cârțu), Centrul Cultural „Iustin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE
- Spiritualitate, Istorie și Tradiție –

ANUL VIII, NR. 8(84), AUGUST 2019

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>IN MEMORIAM</u>	
Profesorul MAXIM CÂRCU.....	7
GAVRILĂ PELE BALINT, <i>În ceasul al 12-lea recunosc:</i>	9
<u>RESTITUIRI</u>	
DORIN DOLOGA, <i>Aspecte privind cultivarea plantelor în Cercul Sângeorz în anul 1866</i>	12
<i>Înființarea Societății acționare „Hebe” în 1879</i>	16
<i>Sângeorz-Băi</i>	19
<i>Dr. Laurențiu Oanea – Din activitatea de parlamentar interbelic</i>	21
<u>BISERICĂ, SOCIETATE</u>	
<i>Viena – 18 martie</i>	26
<i>Sângeorgiu, finea lui decembrie 1873</i>	28
<i>La mormântul lui Marianu</i>	30
<i>Năsăud – începutul lui decembrie 1873</i>	33
<u>DIN GRANITĂ</u>	
MILU MĂLIN, <i>Cercetări istorice</i>	35
OCTAVIAN LUNGU, <i>Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud</i>	41
<i>Valea Vinului – județul Năsăud</i>	47
<u>TRADIȚII</u>	
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – <i>culegător de folclor</i>	49
<u>COMUNISM</u>	
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Propuneri de trimitere în lagăre de muncă forțată a unor locuitori din fostul județ Năsăud</i>	55

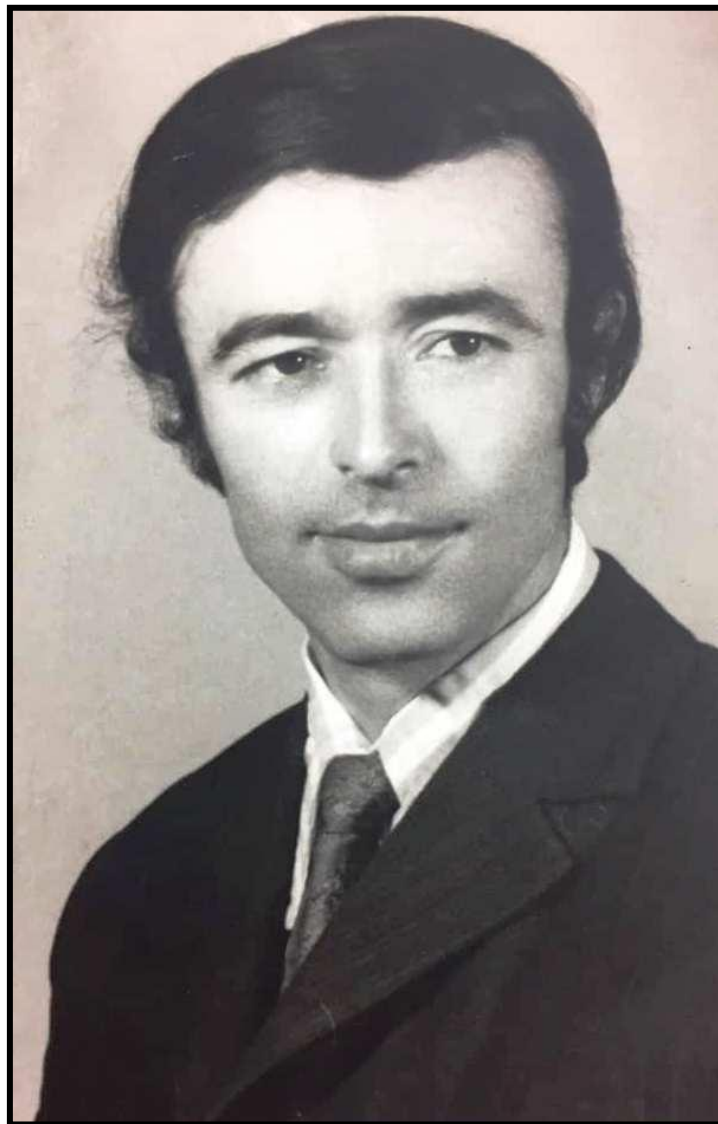

Handbaliști ai Școlii Generale din Sângeorz-Băi antrenată de profesorul Maxim Cârțu.
Primul din dreapta.

Echipa de fotbal „Hebe” Sângeorz-Băi 1958 cu d-l profesor Maxim Cârțu,
rândul de sus, primul din dreapta
(foto: Arhiva personală Gabi Balint)

IN MEMORIAM

Prof. MAXIM CÂRCU
(16 octombrie 1939 -12 august 2019)

Maxim Cârțu

Născut în 16 Octombrie 1939, fiul lui Ioan și Ileana, cel mai mic dintre cei 3 frați.

Frecventează școala primară la Sângeorz-Băi și în anul 1965 obține diploma de maturitate absolvind Școala medie *George Coșbuc* din Năsăud

În 1965 obține calificarea de profesor frecventând cursurile Institutului Pedagogic de 3 ani din Cluj Napoca la Facultatea de Educație Fizică. În 1975 obține licența în Educație Fizică și Sport la Institutul de Educație Fizică și Sport București. În 1980 obține titlul de *Profesor Evidențiat* acordat de Ministerul Educației și Învățământului prin ordinul 3282/25 Iunie.

Activitate profesională

Suplinitor la școlile din Runcu Salvei și Ilva Mică în 1958.

Din Ianuarie 1961 - August 1961 - Profesor la Școala Generală Romuli.

Din Septembrie 1961 - Octombrie 1966 - Profesor la Școala Generală Maieru

Din Octombrie 1966 este profesor la Sângeorz-Băi la Școala Generală și la Liceu de unde s-a pensionat în anul 2001.

Pe lângă activitatea de la clasă, a fost implicat în pregătirea echipelor reprezentative ale școlilor, participând la faze zonale și naționale, dar și orientând elevii talentați spre marea performanță. Pasiunea pentru fotbal s-a materializat atât în practicarea acestuia la echipa locală, cât și în etape de antrenorat la echipa orașului.

A fost membru al Ansamblului Folcloric *Păunița* al Casei de Cultură din Sângeorz-Băi, participant la turneele ansamblului atât în țară, cât și în străinătate (Franța, Turcia).

În 27 Februarie 1963 se căsătorește cu Sângeorzan Raveca alături de care conviețuiește 54 de ani, având 2 copii, pe Radu și pe Crina, care le-au dăruit 3 nepoți, Aluna, Dana și Vlad.

ÎN CEASUL AL 12-LEA RECUNOSC:

Întotdeauna am sărit un om important din cariera mea. Am pomenit doar de tata, Ienei, Iordănescu, Lucescu și antrenorii de la *Luceafărul*

GAVRILĂ PELE BALINT

L-am revăzut de puțin timp. Are vreo 80 de ani, tot pe bicicletă... pentru că a pedalat sport toată viața lui! Are aceeași alură de sportiv. Brusc, mintea îi inima mi-au fost săgetate de un reproș comun, pe care l-am auzit parcă strigat la o portavoce:

„Gabi, pe omul asta l-ai uitat mereu!”.

După atâția ani de fotbal, te gândești la cei care ți-au influențat cariera. Categorie, cei mai importanți au fost antrenorii, luând-o ascendent de la juniorii de la „Hebe” Sângeorz-Băi. I-am mulțumit în numeroase rânduri și am să o fac tot timpul, necondiționat. Chiar și atunci când m-a pedepsit: o săptămâna fără antrenamente la fotbal și adio meciul de duminică... pentru nota 3 la biologie! Îmi scot pălăria în fața antrenorilor de la *Luceafărul*, Costică Toma, Nelu Nunweiller, Mihai Ionescu. Iar despre Ienei, Iordănescu și Lucescu, ce să mai spun?

Dar de el... niciodată, nimic! Sau să-l auzi pe el umflându-se în pene „Domne, am contribuit și eu la succesul lui!”. Nici vorbă! El și-a făcut treaba pentru că iubea sportul, pentru că trebuia să ne ajute pe toți, să ne învețe! Așa e, am sărit mereu peste un om important, iar prin aceste rânduri, puține cantitativ și calitativ comparativ cu ce mi-a oferit el în viață, vreau să îndrept ce se mai poate îndrepta! Dragă tovarășe profesor de Educație Fizică și Sport de la Școala Generală din Sângeorz-Băi...

Te rog, nu te aprinde! Dar am făcut școala în anii '70, așa că vreau să păstrez pronunția originală! Pe vremea mea se făceau 3-4 ore săptămânale de sport. De regulă, la finalul programului. Era treaba de transpirat, te udai... nu aveam condițiile de acum: sală de sport modernă, vestiare, dușuri și alte minunății. Aveam un soi de sală de sport, ceva la modul că nu ploua în interior. Apă caldă? O glumă... nu aveam acasă, la bloc!

GAVRILĂ PELE BALINT

Profu' de sport ne punea să facem de toate, pentru a ne învăța. Ne-a învățat să alergăm, să facem pas adăugat, cu pas sărit, pași încrucișați, genunchii la piept. Zicea: „Gabi, alergă mai pe vârfuri!”. Părea enervant! Mi se părea că sunt caraghios să alerg în aceste feluri... pentru că eu doream mingea! Dar l-am înțeles repede: ce îmi oferea era bun primit!

Ținea să ne învețe orice, probabil pare o glumă în prezent, dar nu e! „Uite, așa se respiră corect!”, „Asta e alergarea adevărată!” sau „Asta trebuie să faceți ca să nu se lipească răceala de voi!”, ne tot striga. Apropo, că tot e de sezon, vrei să te ferești de răceală? Ai nasul înfundat? Garantat... se rezolvă! Și acum ascult sfatul profesorului meu: te dai jos din pat, te duci la baie și iei apa rece în palme și tragi pe nas! Se desfundă, scapi de probleme!

Omul asta era foarte bine pregătit. Era cel mai bun, îl domina pe elev, dar la modul plăcut: transmitea încredere prin exemple. Doar fotbal? Nuuu, știa de toate! Stăpânea gimnastica. Aveam câteva saltele, un cal, ne învăța sărituri, exerciții de stat în cap, tot felul de flic-flacuri. Gimnastica m-a ajutat la mobilitate, mi-a folosit la fotbal. Ne-am făcut chiar un cerc de gimnastică, am mers chiar la concursuri. Nu-l pot uita pe copilul Gabi Balint îmbrăcat în tradiționalul șort negru și maiou alb...

Apoi, handbalul! Jucam foarte mult, eu fiind stângaci de mână, evoluam extremă dreapta. Așa a fost și la fotbal, doar că acolo eram dreptaci. Eram destul de bun, îmi plăcea să vin din margine în interior și să dau cu stânga. Făceam meciuri în tot județul. Ne făcusem echipă tare. Așa încât, la un anumit moment, profesorul meu mi-a spus „Ești talentat! Trebuie să te faci handbalist!”. Îmi plăcea handbalul, dar eram înnebunit după fotbal, așa că nu s-a pus problema...

Hai la schi! De multe ori mergeam la școală pe schiuri. Iar după școală, lăsam ghiozdanul în clasă și fugi pe deal! Aveam pârtia noastră, cam o sută de metri: o bătătoream o oră ca să facem o coborâre de 10 secunde! Dar trei ore de schi... o minunăție!

Fotbalul! Pauza de 10 minute dintre ore însemna fotbal. Știi cum jucam iarna? În bocanci de schi... cu piatra pe post de minge! Crezi că erau mingi pe toate drumurile, ca acum? Iar când era frumos afară, aveam terenul nostru, sus, pe deal, pe pajiște, deasupra blocurilor. Nu aveam porți, așa că ne făceam din cușme, căciuli pe înțelesul tuturor, sau din cărămizi. Uneori, fotbalul se transforma în atletism: eram alergați de omul care avea terenul în grijă, că-i stricam lucerna pentru animale. Ne fura hainele, ca în poveștile lui Creangă! Într-o zi, ne-am făcut chiar porți din lemn. Bineînțeles, n-au rezistat mult. Le-a făcut varză omul care ne tot alerga!

Profesorul de sport, împreună cu fratele geamăn al tatei, au înființat echipa locală de fotbal. Tot el m-a oprit să joc pentru echipa școlii un turneu important, în timp ce tata avea nevoie de mine la un meci de la juniorii lui „Hebe”. Erau prieteni, s-au înțeles între ei... Tot el m-a pus să-mi fac legitimația de fotbalist.

În clasă, aveam colegi copii de țărani. Veneau la școală îmbrăcați în costum

ÎN CEASUL AL 12-LEA RECUNOSC: ...

popular. Așa era portul... așa că făceau și sportul în opinci! Conta? Important era că toți își doreau să facă sport! Din păcate, în zilele noastre, sportul se face pe tabletă, din degete și încheieturi, pe scaun. Am întrebat-o des pe fata mea cea mare: „De ce nu faci sportul la școală?”. Implacabil, răspunsul era „Eu? Nuuu! Păi, ce! Ca să transpir?”. Am ajuns să fim o nație de „scuțiți medical”, pe motiv ca „n-am chef”. Nu mai sunt atletul de altădată și mor de ciudă când nu reușesc să fac exercițiile fizice pe care mi le impun, dar am de ce să spun:

„Mulțumesc, tovarășe profesor Maxim Cârțu”¹!

¹<https://eusunt12.ro/stiri/in-ceasul-al-12-lea-recunosc-intotdeauna-am-sarit-un-om-important-din-cariera-mea-am-pomenit-doar-de-tata-ienei-iordanescu-lucescu-si-antrenorii-de-la-luceafarul/>

RESTITUIRI

ASPECTE PRIVIND CULTIVAREA PLANTELOR ÎN CERCUL SÂNGEORZ ÎN ANUL 1866

DORIN DOLOGA

Documentele de arhivă ne permit să reconstituim viața economică românilor din zona Sângeorz-Băi de la mijlocul secolului al XIX-lea. Un tabel din anul 1866 ne arată recolta de cereale, legume, fructe și nutreț din Cercul Sângeorz din Districtul Năsăud. În acest an din Cercul Sângeorz făceau parte comunele Sângeorz-Băi, Ilva Mică, Nepos, Feldru, Poiana Ilvei și Leșu¹. Astfel, din Cercul Sângeorz făceau parte atât comune de pe Valea Someșului, cât și de pe Valea Ilvei.

Astfel, producția de grâu a comunelor din Cercul Sângeorz era de 794 de mierțe austriece². O mierță austriacă măsoară 61,49 litri, iar un litru avea 0,318 kg³. Acest lucru însemna că în cele șase comune componente ale Cercului Năsăud producția de grâu era de 15.525 kg. Necesarul de grâu al populației din Cercul Sângeorz era de 3.020 de mierțe austriece⁴ (59.052 kg). Producția de secară era de 560 de mierțe austriece⁵ (10.950 kg), în timp ce necesarul era de 1.170 de mierțe⁶ (22.877 kg). În ceea ce privește orzul, producția era de 356 mierțe austriece⁷ (6.961 kg), iar necesarul era de 591 de mierțe⁸ (11.556 kg). Producția de ovăz era de 4150 de mierțe austriece⁹ (81.148 kg), iar necesarul era de 5.120 de mierțe¹⁰ (100.115 kg). Recolta de cucuruz era de 5.584 de mierțe austriece¹¹ (109.188 kg), iar necesarul era de 33.985 de

¹ Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Editura Răsunetul, Bistrița, 2001, p. 99.

² Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), Fond *Districtul Năsăud*, dosar 7/1866, f. 16.

³ Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, Editura Științifică, București, 1971, pp. 201, 278.

⁴ ANBN, Fond *Districtul Năsăud*, dosar 7/1866, f. 16.

⁵ *Ibidem*, f. 16.

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁸ *Ibidem*, f. 16.

⁹ *Ibidem*, f. 16.

¹⁰ *Ibidem*, f. 16.

¹¹ *Ibidem*, f. 16.

DORIN DOLOGA

mierțe¹ (664.536 kg). Producție de hrișcă era de 277 de mierțe austriece² (5.416 kg), iar iar necesarul era de 504 mierțe³ (9.855 kg).

Producția de grâu era limitată, din cauza suprafețelor reduse ale culturilor arabile pretabile cultivării grâului. Orzul, ovăzul și secara au fost cultivate în mod fortuit, suprafețele arabile pretându-se mai bine culturii lor decât grâul. Secara, orzul și ovăzul erau cereale păioase mai puțin pretențioase, dar și mai puțin productive, care se măcinau și din care se făcea pâine. Faptul că s-a recurs la cultivarea orzului, ovăzului și secarei a reprezentat o adaptare a populației la condițiile de climă și relief, aceste cereale fiind mai puțin pretențioase decât grâul. Ele erau folosite mai puțin pentru hrana animalelor, ci în cele mai multe cazuri pentru hrana locuitorilor, în completare la grâu și porumb. Cerealele cultivate erau cereale de primăvară și nu de toamnă. Cerealele de primăvară erau mai puțin productive, dar erau mai puțin pretențioase la condițiile de relief și climă.

În ceea ce privește legumele, producția de fasole era de 301 mierțe austriece⁴ (5.885 kg), iar necesitățile erau de 578 mierțe⁵ (11.302 kg), producția de linte era de 2 mierțe austriece⁶ (38 kg), iar necesitățile erau de 4 mierțe⁷ (78 kg), producția de mazăre era de 37 de mierțe austriece⁸ (723 kg), iar necesitățile erau de 86 de mierțe⁹ (1.642 kg), în timp ce producția de cartofi era de 1.210 mierțe austriece¹⁰ (23.660 kg), iar necesarul era de 1434 mierțe¹¹ (28.040 kg).

Zona Sângeorz-Băi permitea cultivarea cartofului și a fasolei, care reprezenta baza alimentației populației locale, pe lângă mălai.

În ceea ce privește producția de furaje necesare hranei animalelor, producția de fân era de 75.620 de măji¹², iar necesitățile erau de 78.420 de măji¹³, producția de otavă era de 4.640 de măji¹⁴, iar necesitățile erau de 6.740 de măji¹⁵, în timp ce producția de paie era de 14.210 măji¹⁶, iar necesitățile erau de 16.650 de măji¹⁷. O măjă era echivalentă cu încărcătura unui car mare¹⁸. Pe lângă fân și otavă, paiele erau folosite pentru hrana animalelor și mai rar pentru așternutul animalelor (mai ales

¹ *Ibidem*, f. 16.

² *Ibidem*, f. 16.

³ *Ibidem*, f. 16.

⁴ *Ibidem*, f. 16.

⁵ *Ibidem*, f. 16.

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁸ *Ibidem*, f. 16.

⁹ *Ibidem*, f. 16.

¹⁰ *Ibidem*, f. 16.

¹¹ *Ibidem*, f. 16.

¹² *Ibidem*, f. 16.

¹³ *Ibidem*, f. 16.

¹⁴ *Ibidem*, f. 16.

¹⁵ *Ibidem*, f. 16.

¹⁶ *Ibidem*, f. 16.

¹⁷ *Ibidem*, f. 16.

¹⁸ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 252.

ASPECTE PRIVIND CULTIVAREA PLANTELOR ÎN CERCUL SÂNGEORZ ÎN
ANUL 1866

la cai).

În ceea ce privește alte categorii de produse alimentare, în zonă nu se producea vin, iar necesarul era de 430 de vedre austriece¹ (28.203 litri). O vadră austriacă măsoară 65,59 litri². Producția de fructe era de 735 de mierțe austriece³ (14.372 kg), iar necesitățile erau de 1093 de mierțe⁴ (21.372 kg).

Autoritățile cunoșteau numărul și structura populației, precum și consumul specific pe locuitor, calculat de către administrația imperială. Traiul românilor în acest areal a fost foarte greu, aceștia fiind obișnuiți cu lipsurile de tot felul, de hrană, îmbrăcăminte și încălțăminte, care în lipsa banilor erau asigurate în proporție de aproape 100 % în economia casnică. O familie de țărani români rareori își putea permite să cumpere încălțăminte și haine pentru toți membrii familiei, acestea fiind confecționate de femei, acasă, în lungile seri și nopți de iarnă.

Diferențele dintre producția obținută și necesitățile locale erau acoperite prin intermediul schimbului de mărfuri desfășurat cu ocazia târgurilor săptămânale sau periodice. Rolul târgurilor era acela de a înlesni schimburile pentru acoperirea necesităților alimentare stringente. Negustorii aduceau cereale, pe care le vindeau în târguri.

Resursele limitate ale populației din zonă de a-și procura cerealele și furajele erau întregite prin valorificarea lemnului, a producției animaliere de lapte, brânză, prin intermediul târgurilor, precum și prin munca sezonieră prestată de populația din zona de munte în ținuturile mai joase, de la Năsăud și Nimigea. În vremea respectivă, în perioada recoltării fânului, a seceratului cerealelor, a culesului porumbului și a altor lucrări, un număr mare de locuitori de la munte coborau la câmpie, unde lucrau în schimbul unei remunerații.

Punerea în valoare din punct de vedere economic a zonei de munte a fost superficial abordată de către administrația Districtului Năsăud, deoarece rețeaua de comunicații, mai ales drumurile, rețeaua școlară, sanitară, erau practic nedezvoltate. Românii din zona Năsăudului nu dispuneau de drumuri și căi ferate dezvoltate care să le permită exploatarea eficientă a resurselor economice, nu aveau școli agricole în care să deprindă tehnologiile agricole specifice și nu beneficiau de personal sanitar care să le ofere asistență de specialitate în ceea ce privește alimentația, cunoscându-se faptul că un om hrănit mai bine este mai puțin expus îmbolnăvirilor.

Deși de-a lungul perioadelor istorice au existat momente de deschidere a cancelariei Imperiului Habsburgic pentru îmbunătățirea condițiilor de viață sociale, politice, culturale ale populației românești, ele s-au situat mai mult la nivel decla-

¹ ANBN, Fond *Districul Năsăud*, dosar 7/1866, f. 16.

² Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 179.

³ ANBN, Fond *Districul Năsăud*, dosar 7/1866, f. 16.

⁴ *Ibidem*, f. 16.

DORIN DOLOGA

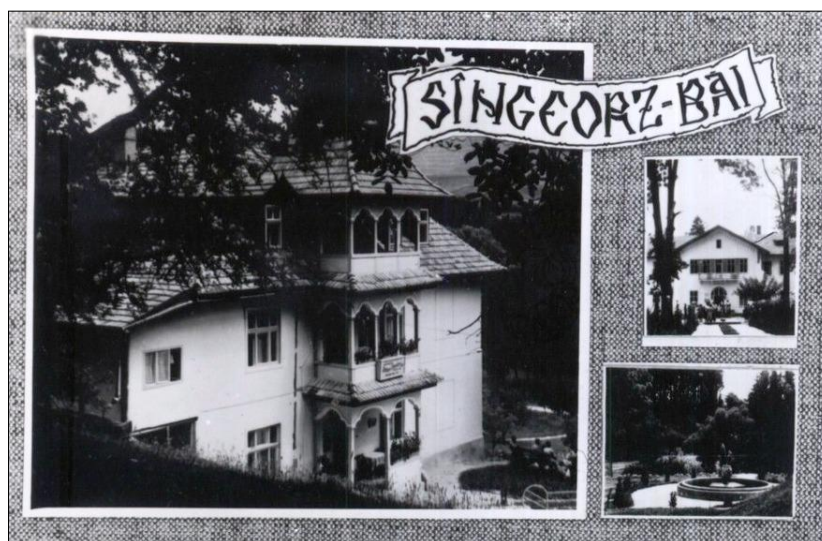
rativ, românii rămânând să viețuiască în zone puțin propice unei vieți îndestulate. Românii erau considerați buni doar pentru a presta serviciul militar și pentru a plăti impozite.

Observăm faptul că toate zonele montane, submontane, ale dealurilor înalte, erau populate în exclusivitate cu români, care au fost împinși din zonele fertile în aceste zone mai puțin propice agriculturii. Traiul în aceste zone era foarte greu, având în vedere calitatea terenurilor, suprafața limitată a terenurilor arabile, numărul relativ ridicat al populației din zonă, menținerea lor datorită lipsei de acces la informație într-o stare înapoiată, reprezentată prin cunoașterea incompletă a unor tehnologii agricole pretabile zonelor respective și a lipsei de oferte de semințe de cereale și legume adaptate condițiilor de climă și relief specifice zonei.

Informațiile preluate din evidențele austriece, întocmite de administrația imperială erau absolut corecte, reale, certe, centralizarea lor pe departamentele administrației imperiale furnizând informații esențiale pentru fundamentarea unor decizii economice, sociale, comerciale și administrative.

Aceste date prezentate mai sus ar trebui avute în vedere de administrațiile locale pentru orientarea vieții economice din zonă și spre alte activități în afară de cele agricole, care să conducă la un cât mai înalt grad de ocupare a forței de muncă și să oprească emigrația spre alte țări. Prioritate numărul unu a perioadei următoare pentru politicieni și administrațiile locale ar trebui să fie aducerea înapoi acasă a cetățenilor români plecați în străinătate.

Istoria românilor a fost una zbuciumată, marcată de asupriri străine și de un mod de trai economic, social, politic și cultural dificil. Ne întrebăm câți dintre absolvenții de liceu, sau chiar de facultate de astăzi pot numi câteva personalități din Transilvania, fără a mai vorbi despre Basarabia, care au contribuit la realizarea Marii Uniri de la 1918, sau au luat parte la lupta culturală a românilor din Transilvania?

Înființarea Societății acționare „Hebe” în 1879

Năsăud, 11 septembrie 1879

Domnule redactor!

Prin poșta de astăzi, am onoarea a vă expedia câte un exemplar din statute, de prospect și de declarațiune pentru subscriere de acții ale Societății acționare „Hebe” ce se înființează în Năsăud cu scop de a ridica băile (scaldele) de pe Valea Someșului. Îmi permit, totodată, a vă ruga ca să binevoiți a lua notițe despre cuprinsul acestor acte în unul din cei mai aproape numeri ai ziarului dumneavoastră.

În legătură cu acestea, vă rog a publica și rugarea ce o adresez la toți acei domni care au primit aceste acte de la comitetul provizoriu al influențândei societăți acționare „Hebe” pentru a câștiga acționari, ca să binevoiască a ne răspunde până mult în 16/28 septembrie despre rezultatul obținut, ca să ne putem orienta în privința afacerilor noastre ulterioare. banii ce se vor trimite, conform cap. 9 din statute, președintelui societății, dr. Ștefan Pop, se vor cvita îndată după primire, provizoriu, până la primirea acțiunii formale.

Mulțumindu-vă anticipat pentru publicarea acestor șire în coloanele ziarului dumneavoastră vă rog primiți s. c. l.

Dr. A. P. Alexi
secretar Societatea „Hebe”¹.

Societatea acționară „Hebe”

În Năsăud s-a format o societate pe acțiuni, română, care și-a pus de scop luarea în arendă și ridicarea băilor minerale din Sângeorgiul românesc. salutăm cu bucurie această întreprindere, mai întâi pentru că este o întreprindere românească de care, prea arareori, ni se dă ocaziunea de a înregistra, apoi pentru că are un scop în adevăr folositor și practic. Reproducem aici partea esențială a prospectului ce ni s-a trimis de către d-l secretar al societății, care sună așa:

„În comuna Sângeorgiul românesc, ce zace cale de patru ore departe de la Bistrița și Năsăud, se află un izvor de apă minerală care, după analiza făcută, cât și după cantitate, este pusă între cele dintâi ape minerale ale Europei. Analiza chimică făcută de Dr. Folbert în anul 1858 a constatat în 10.000 părți calculate următoarele părți constitutive: Kalium chlorat 2,9314; Chlornatriu 26,1055; Iodnatriu 0,0495; Kalium sulfat acetos 0,0094; Natron sulfat acetos 3,9804; Natron carbonic acetos 24,4454; Var carbonic acetos 12,1056; Sare amară 4,4474; Oxidul de fier 1,2064; Acrime salicilică 0,3987; Argilă neutr. 0,1708; Suma părților fixe 75,8505; Acrime de cărbune

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLII, 1879, nr. 72, p. 3.

ÎNFIINȚAREA SOCIETĂȚII ACȚIONARE „HEBE” ÎN 1879

liberă 20,8226; Suma tuturor părților 114, 4918. Temperatura izvorului este de 12-13⁰ R. În prospectul terapeutic apa din Sângeorgiu are mare asemănare cu cea de la Vâlcele (Elöpatak), are însă preferința aceea că fiind apă multă, se poate întrebuița și folosi, pe lângă cura de băut, și ca scalde reci și calde. Cu efect excelent se întrebuițează contra catarilor învechite și acute de piept, stomac, intestine, beșică de urină, etc., contra hemoroizilor de tot soiul, contra febrei, inveterată specialmente infarctelor de splină și ficat, mai încolo contra debilității funcțiunii organelor digestive, contra anomaliilor în menstruație, blenoréelor și alte catare de uter, contra pietrificărilor în rărunchi și beșică, contra scrofulelor, contra a tot soiul de debilări nervoase, ipocondria, isteria, etc., etc.

În frumoasa și de ape minerale mănoasă, Transilvania, natura nicăieri nu a postat așa favorabil apele minerale ca în Valea Rodnei, adică a Someșului Mare, pe când cei ce fac cură la Vâlcele au de a călători zile întregi până la Borsec spre a face cura finală, aici începând cura în Sângeorgiu, după curs de 4 săptămâni, iau vreo câteva scalde intermediare în baia „Antonia” depărtare de o milă de la Sângeorgiu, unde temperatura apei este cam 10⁰ R, apoi 8-10 scalde în Valea Vinului care are o temperatură de 7-8⁰ R și este a se asemena cu Lobago de la Borsec.

Izvorul de la Sângeorgiu este proprietatea comunei, care a și făcut unele stabilimente pentru scalde calde și reci precum:

- 4 bazine spațioase pentru scaldele reci în care curge apa condusă prin țevi direct din izvorul principal;
- 14 cabine pentru scalde calde cu 21 căzi de scădat care se încălzesc prin vapor condus în fiecare cadă prin țevi de la mașina încălzitoare, etc.

Fiindcă stabilimentele existente nu corespund pe deplin scopului, iar comuna proprietară nu dispune despre mijloace, pentru că ridicând edificiile necesare se poate ridica scaldă după cum s-ar putea; de aceea subscrișii, cunoscând bunătatea, puterea vindecătoare și rezultatele minunate obținute până acum în acest prospect, ne-am decis a înființa o societate acționară care are ca de scop să ia în arendă apa minerală sus-numită pe un timp de 30 de ani. Pentru scopul acesta am și făcut un acord provizoriu cu comuna proprietară, cu condiții foarte favorabile, care acord s-a și primit în principiu de către comitetul comitatens și se va supune aprobării celei de întâi a adunării generale a societății”.

Din statutele societății acționare „Hebe” extragem, cu privire la compunerea societății și a subscrierii acțiunilor următoarele:

- Reședința societății este Năsăudul;
- Ea se înființează pe 30 de ani;
- Capitalul fundamental se statorește la 10.000 fl. v. a.;
- Capitalul de operațiuni se va acvira prin emiterea de 200 acțiuni a 50 fl. plătite deplin pe numele subscriitorilor;
- Luarea acțiunilor se face prin subscrierea unei declarații, la care subscriere

ÎNFIINȚAREA SOCIETĂȚII ACȚIONARE „HEBE” ÎN 1879

acționarul solvește 20% din valoarea nominală a acțiunii și 1 fl. după fiecare acțiune până la solvirea completă. De aici încolo, tot la 30 de zile, câte 10% până la solvirea completă.

Pe lângă acestea, statutele conțin în 41 paragrafe multe dispozițiuni speciale despre adunările generale, despre direcțiune, consiliul de inspecțiune ș. c. l.

Subscrierea durează până în 30 septembrie a. c. Declarațiunile sunt a se adresa d-lui Ștefan P. Pop în Năsăud¹.

¹ *Ibidem*, nr. 73, pp. 3-4.

SÂNGEORZ-BĂI

Printre stațiunile balneare din Ardeal una din cele mai eficace este din județul Năsăud, pusă în funcțiune de peste 50 ani.

Stațiunea Sângeorz-Băi este așezată într-o poziție pitorească la poalele unui deal format în cea mai mare parte din șisturi calcaroase. Dealul și împrejurimile sunt acoperite de o frumoasă pădure de brad și molizi, încât Sângeorzul este și o stațiune climaterică de prim rang, având și o altitudine potrivită. Izvoarele de apă minerală își au sursele de alimentație la poalele acestui deal. Pădurea din jur a fost trasată cu șosele astfel că este un minunat loc pentru plimbare.

Jos se întinde parcul băilor în mijlocul căruia este clădită pensiunea și hotelul pentru vizitatori, precum și instalațiunile pentru băi. Pentru distracție concertează zilnic în pavilionul izvoarelor o excelentă muzică angajată pe contul administrației. Băile posed apoi un teren de tenis bine amenajat.

Regiunile din apropiere oferă minunate locuri pentru excursii. Așa avem regiunea Rodnei, Valea Vinului, minele de piatră, muntele Ineu, lacul Lala, etc.

Indicațiuni

Apa minerală pentru cură provine din 5 izvoare cu coeficient de radioactivitate deosebit. Astfel, izvorul nr. 1 are o radioactivitate de 0,1 mm.C., iar izvorul nr. 4 radioactivitate 10,70 mm.C.

Apele minerale de la Sângeorz au fost clasificate după o minuțioasă analiză între apele cloruro-sodice-bicarbonat și sunt asemănătoare în acțiune apelor minerale de la Vichy și Carlsbad. Apele de la Sângeorz sunt cele mai radioactive din România.

Analiza apei a fost făcută în Institutul de Chimie al Universității din Cluj de către profesorul Dan Rădulescu. Aceste ape minerale au fost premiate în 1906 la expoziția generală română din București. Sunt indicate în boli de stomac, boli intestinale, afecțiuni ale ficatului, boli urinare, etc.

Vizitatori

Anul acesta fiind un sezon excepțional de bun se remarcă o mare afluență de vizitatori. Printre numele înscrise în registre am remarcat: familia profesor universitar Popescu-Voitești- Cluj, prof. univ. Stanciu – Cluj, prof. Drăgan - Academia Agricolă, colonel Anton – Cluj, M. Popescu – rectorul Școlii Politehnice din Timișoara, dr. M. Haliță – Cluj, dr. I. Popu – Bistrița, etc. Lista vizitatorilor o vom pu-

SÂNGEORZ-BĂI

blica într-un viitor curier.

Viața la Sângeorz-Băi

În aer de munte, între brazi uriași și văi încântătoare, viligiatura la Sângeorz se scurge într-un ritm foarte plăcut. Locuri liniștite și reconfortabile convin și celor mai dornici de o refacere după viața obositoare de la oraș.

Pentru distracția vizitatorilor administrația aranjează de multe ori Reuniuni de dans împreunate cu tombolă unde într-o atmosferă familiară se petrece admirabil.

În apropierea băilor fiind satul Sângeorz se poate face o aprovizionare ieftină cu cele necesare, permițând astfel și celor mai lipsiți plăcerea de a-și petrece vara într-o localitate frumoasă și sănătoasă.

În asemenea situație stațiunea Sângeorz-Băi poate lua un avânt mare datorită în primul rând calității superioare a apelor ei¹.

¹ *România Nouă*, Cluj, Anul II, 1934, nr. 162, p. 4 (articolul poartă semnătura lui V. Ceuca).

Dr. Laurențiu Oanea

Din activitatea de parlamentar interbelic

REVOLUȚIONAREA SATELOR GRĂNICERE

File de cronică zbuciumată – Din tumultul pasiunilor politice s-a înălțat un steag de izbândă – Fragmente din activitatea românească a Societății Cooperative „Regna” - Toată suflarea românească face zid în jurul celei mai puternice organizații economice din Ardeal

Gospodăria d-lui dr. Laurențiu Oanea

În prag de sărbători închinăm această pagină realizărilor românești ale bărbaților grăniceri năsăudeni: dr. Laurențiu Oanea, Titus Mălai, Dumitru Nacu, Teodor Șimon și Emil Ștefănuțiu, care conduc în mod efectiv marea cooperativă „Regna” din Năsăud. Sunt pagini sincere, pagini de zbucium, pe marginea cărora am încrestat cu satisfacție șirul realizărilor românești, o bucurie a tuturor oamenilor de bine.

Cronica de zbucium

Sub patrafirul Sfințelor Sărbători trebuie să spun toate durerile noastre ale năsăudenilor acum când vin visele pentru închinare și nădejdiile pentru mărturisire. Pentru că scria cineva că sunt dureri care dospesc în suflete ca drojdia, care stârnesc întrebări ce apasă ca plumbul unui blestem.

Era în anul 1933...

Trăirea acelei dureri o simțea, la răscrucea nehotărârilor, tineretul universitar, fiii țăranilor năsăudeni, care – atunci – erau undeva în istorica și patriarhala atmosferă a unui sat, încercați de toate vânturile răzmeriței. În sufletul lui se rupsesse oarecum firul credințelor. Neodihna grijilor și dorului de carte înaltă se crestase adânc în frunte.

Nemulțumirea țăranilor se plimba amenințătoare, alături de foame, pe toate văile, pe toate drumurile.

Populația sta gata să lovească în stejarul „Ordinei de Stat” cu muchea securii, să se ridice ca o furtună contra „Stăpânirii Grănicerești” de la Bistrița.

Nu era chip de îndurat vremile și de suferit „domnii câinoși”, stăpâni grași, ce tronau deasupra măgurii averilor nemuncite.

Se dase parcă comandă de încolonare, ca în vremurile de altădată, cum po-

DR. LAURENȚIU OANEA – Din activitatea de parlamentar interbelic

vestesc truditele noastre pravile. Țăranii șanțeni calcă cei dintâi porunca legilor, intră în pădurea „lor”, tau, vând, ard, jefuiesc.

Încătrănite, stau la îndoială celelalte sate grănicere, răsucind securile în sclipirea unui soare primăvărat. De ce nu le dă nimeni comanda?

În suflete încolțise sămânța ideilor revoluționare, în disperarea lor, peste 10.000 muncitori de pădure așteptau cu potlogul palmelor strâns tare peste lemnul parului de fier. Nu aveau de lucru. Averile lor pentru care osteniseră atâția înaintași erau ruinate din cauza lăcomiei celor puși la conducere. Aceia i-au înșelat fără nici o umbră de regret, fără nici un dram de bun simț.

Clocotea tumultuos revolta măierenilor, se ridica amenințător vuietul nemulțumirii satelor de pe Valea Ilvei, și-și isprăveau merindea răbdării feldrihanii și rebrișoreni.

... În sufletul studenților, flămânzi pe străzile cu rânjet de lux ale Clujului, se rupsese firul oricărei credințe ... Gândurile lor oscilau pe panta disperărilor, gata să se rostogolească în hăul renunțării la viață, ori să ridice steagul roșu al nemulțumirilor părinților.

Și, în întregul ținut al Năsăudului, iureșul răscoalei nu era departe.

Țărani, studenți, învățători, toți ajunseră la paroxismul unor lungi capitalizări de ură și exasperare.

Din tumult se înalță un steag

S-a înalțat totuși un steag.

Era în iarna anului 1933, atunci când țara toată, țara bună, răbdătoare, a scuturat „domnia răilor”. N-a fost vărsare de sânge, n-a fost nici cel puțin o spaimă pentru cei care i-au jefuit cu mișelnice gânduri. A fost doar o catalogare în „cartea mare a inamicilor” țărănimii grănicere, un blăstăm surd al tuturor lacrimilor. Atât.

Din noaptea mizeriilor de până atunci s-au înalțat făcliilor răfuielilor care au descoperit rănilor durerii răstignirii grănicere.

În tropot năvalnic, d-l Laurențiu Oanea, port-stegarul românismului năsăudean, lovește cu hotărâre în mirul tuturor scâfârliilor jefuitoare. Cohortele nesfârșite de țărani deslușesc în alinierea hoților pe toți salariații străinilor de sânge.

Scuipă dezgustați în fața acelor care le înăcrise și sufletul. Disprețul lor e viu, e mare.

Apoi trec înșiruiți spre templele muncii constructive. Sunau clopotele chemării unei noi epoci. Chemau peste întreaga istorie a graniței.

Peste vremea mișelilor de ieri, s-a ridicat, uraganic, strigătul tribunului: „LA MUNCĂ”.

Vorbea furtuna potolită din sufletul lui Oanea, vibra impetuosul idealism a lui Nacu, îmbrăca straietele jertfei – venită pentru închinare – duhovnicul tinerimii

DR. LAURENȚIU OANEA – Din activitatea de parlamentar interbelic

năsăudene Titus Mălai, iar undeva în tranșeele satelor profesorul Ștefănuțiu suna pentru încolonare.

Se înălțase un steag!

... În marșul muncii s-a lăsat drum tiranic în viața economică și spirituală a graniței, iar la răscrucea lui au ridicat cetate mândră, fortăreață românească, tare, nebiruită: „REGNA”.

Și fluierul doinelor de jar și-a potolit plânsetul.

În munții răzvrătirii se slovenesc vrerile

Câtă trudă s-a zidit, cărămidă cu cărămidă, la temelia acestei cetăți, cât suflet românesc, câte prietenii jertfite s-au dăltuit în lespezi, am încrestat în coloanele paginii festive de anul trecut, atunci când am făcut și radioscopia dușmanilor.

Făceam aceasta pentru că întreaga viață economică și culturală este indisolubil legată de gospodărirea acelor imense avuții. De aici noul impuls de viață ce-l are de patru ani Ținutul Cătanelor Negre.

Pentru a dovedi că în acest timp în munții răzvrătirilor năsăudene se slovenesc vrerile românești și grănicerești, voi aminti câteva fapte care nu sufăr nici o dezmințire, care vor rămânea testament peste vremile ce vin, slovă tare, dură, grea și românească.

Viața culturală a ținutului Năsăudean, cu rădăcini adânc înfipite în trecutul nostru istoric, în tot trecutul nostru istoric, în tot timpul anilor postbelici, a fost înăbușită de urzeli viclene a acelor ce nu aveau nimic comun cu ținutul, dar mai ales de completă lipsă a unei posibilități materiale de a se afirma.

Cercetările neobosite ale bărbaților năsăudeni, falangă a mândriei noastre, în frunte cu patriarhul Iuliu Moisil, cu bunul și blândul Virgil Șotropa, cu neobositul „Vlădică grănicer” Ștefan Buzilă, Vasile Bichigeanu abil slovenitor al măririi antichităților eline, Gavril Bichigeanu cădelnițarul trecutului bisericesc, cu atâți alții, secondați de tinerii dragi: Costan, Rogneanu, Petre Pop, Vranău, etc., rămâneau sforțări înaripate cu gânduri însetate de plac. Peste vârtoarea grijilor cotidiene, scriau, descifrând vremi pentru a împleti povestea trecutului năsăudean, cu țarini plugărite de străbuni, ori cântând pădurile cuprinse de nesomn.

Rămâneau toate caligrafii pe zile necunoscute.

A trebuit să vină „Regna” să pună la dispoziție fonduri pentru a se tipări reviste.

A reînviat în felul acesta „Arhiva Someșană”, s-a dat suflet publicației învățătoarești „Vatra”, menită să devină un monitor al tuturor problemelor culturale, s-a creat „Solia” condusă de tânărul Ion Costan, iar în ultimul timp s-a înființat o editură grănicerească care admirabilele „Figuri grănicerești” ale d-lui Iuliu Moisil.

Nu vi se pare că peste aceste „înfăptuiri” ale „Regnei” se ridică plinirile cul-

DR. LAURENȚIU OANEA – Din activitatea de parlamentar interbelic

turii românești din nordul Ardealului? Nu vi se pare că voința românească și grănicerească se transmite – vremilor ce vin? Nu vedeți cum peste toate acestea se ridică figurile mari ale actualilor bărbați politici al graniței – tineri în fapte, gând și acțiune – ca o chezășie a viitorului?

*

Dar la toate acestea adăugați apoi marile ajutoare acordate pentru bisericile, școlile și celelalte instituții culturale din comunele județului Năsăud. Nun există sat și cătun în care să nu se fi dat pentru întărirea stâlpilor trăinicieii noastre românești.

Însemnate ajutoare s-au dat apoi pentru regimentul de gardă regală, organizațiilor străjerești, echipelor regale, etc. Mai mult, spre a se da un nou impuls studierii trecutului grăniceresc, s-au acordat însemnate ajutoare „Muzeului Năsăudean”, creat de regretatul Iulian Marțian în colaborare cu d-nii Iuliu Moisil și Virgil Șotropa, cooperativa „Regna” luându-și chiar angajamentul de a susține secția Arhivelor Statului.

*

Odată cu achitarea completă a peste 132 milioane lei în necazul tuturor intrigilor, în primul an de funcționare se realizează un beneficiu net de peste 5 milioane din care s-au achitat 2 milioane pentru plantațiile Direcției Silvice, se achită complet tangentele comunelor, distribuindu-se apoi tineretului universitar grăniceresc suma de 1 milion pentru că studenții nu primiseră burse de peste șase ani.

*

Datorită unei dibace conduceri, datorită spiritului de adâncă înțelegere a realităților grănicerești, cooperativa „Regna” condusă de d-l dr. Laurențiu Oanea a dat un nebănuit impuls întregii vieți culturale și economice, a ridicat standardul de viață al muncitorilor de pădure și a salvat averile grănicerești de la o sigură pieire.

Prin muncă și abnegație, lucrând cu cinste și gratuit, în granița năsăudeană s-a înfăptuit o mare operă. Nici un om de bună credință, nici un intelectual și mai ales nici un tânăr student nu poate să conteste aceste lucruri.

Ele sunt realități care vorbesc, care rămân trainic dăltuite pe firmamentul nădejdlor noastre.

Sforțările titanice se impun ca un munte în fața mlaștinilor pasiunilor grănicere, ca un zid de granit, ca o amenințare.

Pe cei ce vor încerca să schimbe actuala stare din Ținutul Năsăudului îi amenință „Capitala grănicerimii” cu tot zbuciumul ei de slovă și lumină, Salva, Fel-

DR. LAURENȚIU OANEA – Din activitatea de parlamentar interbelic

drul și Maierul cu năprasnice isprăvi, Valea Bârgăului cu tradiții și strădanii românești, Mocodul cu pumnul descendenților lui Matei a popii – toată suflarea din văile județului.

Asta să se știe!

Să se mai știe și acela că noi tineretul nășăudean suntem mobilizați în permanență pentru apărarea averilor de la un nou dezastru. Nu vom permite nimănui forțarea actualelor stări.

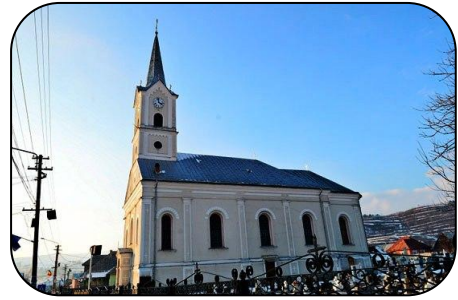
Și – suntem siguri – vom izbândi. Avem cu noi pe bătrânii încercați în lupte, pe senatorul Oanea, pe învolburatul Titus Mălai, pe Mitică Nacu, pe badea Toader Șimon, tânărul Emil Ștefănuțiu, și pe alți atâți bărbați.

Vom învinge – să se știe¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 285, p. 11 (articolul poartă semnătura lui M. Mălin, pseudonim sub care se semna Emil Boșca-Mălin).

BISERICĂ, SOCIETATE

VIENA – 18 MARTIE

Foile locale de seară publică cu satisfacție, proprie inamicilor noștri politici, diferența născută în sânul clubului deputaților noștri naționali din Pesta. Publicul român este informat despre acest incident, prin organele noastre și cu deosebire prin energica procedură în acest punct a „Federațiunii”. Departe de a ataca onoarea clubului nostru național în genere și fără a avea cât de puțină îndoială în trecutul și bunele intenții ale fiecărui membru în special, totuși ne punem întrebarea, dacă decizia majorității clubului pentru primirea, respectiv sprijinirea propunerii lui Ivanka, relativ la pensionarea honvezilor, atât din punct de vedere național, cât și politic, au fost aceea corectă sau cel puțin oportună? Cu cea mai deplină liniște a sufletului nostru trebuie să mărturisim, înainte de toate, că nu. Nu este oportună, nici națională. cine au petrecut trista tragedie a anilor 1848-49 și au văzut, ce barbarism s-a exercitat și în ce mod s-a masacrat poporul, fără cât de puțină mizericordie, va înțelege că ce simțăminte poate să insufle poporului honvedismul. Întrebăm, dară, este oare datoria noastră patriotică, este națională, a premia cruditățile comise contra noastră? Honvedismul și-a păstrat o pagină prea tristă, sângeroasă în istoria noastră națională, decât ca să merite ajutorul, sudoarea noastră și a numeroasei mulțimi a orfanilor răpiți de scutul părintesc!

Fără a ne demite, precum am zis, în combinații audace, noi voim a atinge un singur punct. Tot românul susține că lupta noastră din 1848-49 nu a fost o luptă de pasiune, ci lupta principiilor eterne, o luptă de drept, patrie și tron; prin aceea dar că noi acordăm recompense sau pensii inamicilor noștri, rezultă cu necesitate logică că noi înșine dezaprobăm trecutul nostru, prefacem virtutea în crimă, întoarcem și falsificăm faptele istorice în contra căreia totdeauna trebuie să protestăm. așa s-ar părea dar întâmpla că mâine-poimâine un Roesler să vină a ne demonstra din însăși neconștiința noastră că nu noi am luptat pentru drept, ci contra dreptului.

În cazul cel mai favorabil, o procedură analoagă cu cea din chestiune ni s-ar putea considera numai ca un act de animozitate din partea noastră. În politică însă nu există animozitate și cine crede aceasta se înșeală. Apoi nu e nici la rândul nostru și nici convenabil cu legitimele noastre aspirații, ca noi să acordăm animozitate aceluia care, fiind stăpânii noștri, ne-au călcat și ne calcă în toată ziua drepturile noastre în modul cel mai arbitrar.

Acestea sunt motivele din care am trebuit să purced la de judecarea incidentului prezent și fără oarecare ostentațiune trebuie să mărturisesc că d-l Stănescu a fost la înălțimea

VIENA – 18 MARTIE

misiunii sale, când au strigat colegilor săi: „40.000 de martiri caută la noi, ei pretind satisfacție!”. Și generațiile viitoare vor ști mulțumi d-lui Stănescu a fi expus și caracterizat în modul cel mai eclatant, istoria revoluției din 1848-49 în o singură sentință.

Confuziile cislaitane tot încă nu vor a se complana. Regimul purcede cu o temere, ba frică și cu multă finețe politică în rezolvarea „revoluției galițiene”, așa încât se pare că îi lipsește voia sinceră de a desface acest nod complicat; apoi pretinde a i se da garanții pentru cazul când Galiției i s-ar concede poziția excepțională pretinsă în rezoluția galițiană. Organele cehe, din contră, văd în această procedură numai o manevră fină politică inaugurat cu scop de a seduce pe ablegații poloni, ca să rămână în senatul imperial, căci ieșind aceștia, senatul nu mai poate fi decisiv; de aceea opoziția boemă, prin organele sale, profită de tenacitatea regimului și pretinde a fi deplin justificată înaintea lumii, că Rieger și Sladkovsky au refuzat în modul cel mai corect, invitația ce coînțelegere a ministrului Giskra susținând că altcum i-ar fi purtat de nas și pe ei ca pe poloni.

Despre duelul care avu loc nu departe de Madrid, între Don Enrico de Bourbon și ducele Montpensier, diferesc raporturile. O versiune voiește a ști că după ce s-au schimbat odată pistoalele între ambii duelanți fără succes și al doilea a abzis infantelui de Bourbon, ducele Montpensier i-a oferit grația, pușcând în vânt. Infantele însă refuza această grație zicând: „Steaua mea dorește să mori”. Înaintând acum duelanții în distanță de 24 de urme infantele au pierdut și a treia oară și ținând ducele Montpensier asupra-i îl culca numaidecât. Ce? striga Montpensier. „Este mort”, fu răspunsul medicului. Atunci Montpensier, aducându-și aminte de pruncii infantelui, replica: „sărmani copii!”. Impresia ce a făcut acest trist eveniment asupra lui Montpensier au fost atât de mare, încât ameți. Corpul infantelui fu pus pe car și transportat în Madrid. Montpensier însuși a căzut la pat și a fost silit a-și lăsa de două ori sânge.

Infantele Enrico de Bourbon este fratele regelui Spaniei, Francisc, soțul reginei Isabela. Sub domnia acesteia au îmbrăcat postul de vice-amiral; pe timpul revoluției din septembrie a fost însă lipsit din post și petrec în Paris ca om privat.

Această catastrofă sângeroasă va fi pentru Montpensier un împiedecământ în pretențiile și aspirațiile lui la tronul Spaniei.

După știrile din Roma, până ieri își vor fi dat toți prelații părerile lor relativ la dogma infailibilității; astăzi se va discuta în public și mâine în ziua Sfântului Iosif se va publica. Puterile se arată cât mai pasiv față cu cele ce se petrec în conciliu; așa se afirmă pozitiv că ministrul Lanza s-a exprimat franc că Italia nu va lua nici o acțiune la cele ce se petrec în conciliu; asemenea s-a declarat regimul Spaniei, deși nu ne cunoaște, că biserica din Spania, care altcum e foarte tolerantă, poate să sufere mult prin deciziile din Roma¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 24, p. f. nr. (Articolul este semnat cu „p”, care poate fi un pseudonim aparținând lui Artemiu Publiu Alexi).

SÂNGEORGIU, FINEA LUI DECEMBRIE 1873

D-le redactor!

În nr. 95 din „Albina”¹ se publică corespondența de lângă mormântul lui Marian, scrisă de „Marius”. Acest „Marius”, la început, declară: „după o tăcere de trei ani va începe iar de a vorbi”. Curioasa creatură căreia i se dezleagă limba tot la trei ani! Sau că în acești trei ani nu s-a întâmplat nimica nou pe la Năsăud, ce să nu placă d-lui „Marius”, căci precum se vede, caracteristica lui este: a vorbi numai rău; ori că persoanele care au și comis ceva plăcut, n-au avut fericirea a cădea în dizgrația domniei-sale precum au căzut cele din corespondența amintită, nu-i place de așa-numiții naționaliști, își bate joc de meritele d-lui părinte Simion Tanco, își bate joc de purtarea părintelui din Telciu, este necăjit pe comitet pentru că i-a voit acestuia o remunerațiune; dar apoi sau nu vrea să spună cum i-a plăcut purtarea și atâtea vorbe ale nepotului aceluia de lângă al căruia mormânt scrie.

Nu vrem să facem pe avocatul! În interesul adevărului venim, totuși, a respinge malițioasele aserțiuni ale pătimașului „Marius” cu privire la persoana d-lui Simion Tanco despre care zice că „văzându-se lăsat afară din lista celor recomandați prin referentul sanitar pentru recunoașterea meritelor câștigate vara trecută, - a strigat că și el are merite”, despre care zice mai departe că „comitetul între răsete a primit propunerea referentului sanitar de a-l număra și pe el între cei recomandați” și că Simion Tanco „a fost destul de modest a primi”, adaugă apoi: „de aici își poate face oricine concluzie că ce fel de merite i-a putut câștiga cinga roșie de vice-protopop ad honores”.

Minunată logică! Adică: dacă Simion Tanco a pretins să se numere între cei recomandați pentru recunoștință, urmează, după înțelepciunea lui „Marius”, că n-are nici un merit. Păcatul pentru care i se neagă total meritele, este pretenția de a le avea.

În adevăr, slabe argumente și nu atât slabe, cât răutăcioase!

Recunoaștem că n-a fost cu cale ca d-l Simion Tanco, însuși, să-și forțeze recunoașterea meritelor în ședința comitetului din 28 noiembrie și, prin urmare, cu partea dintâi a aserțiunilor d-lui „Marius” am fi de acord dacă nu și-ar bate joc și de meritele ce i-au câștigat cinga roșie.

Ai uitat sau n-ai vrut să zici că Simion Tanco și-a ridicat cu vântul în favoarea sa numai după ce a văzut că între cei preținși cu merite sunt propuși și de aceia, care departe a fi meritați, și-au făcut numai datoria; ceea ce, în genere, s-ar putea zice despre toți. Și dacă punem că a îngropa morți în timp de holeră sau a alerga și a consola pe morboși este merit, apoi să știe d-l „Marius” că pe când unul din cei recomandați de referentul sanitar a înmormântat 7-8, iar altul vreo 24, atunci d-l Simion Tanco a înmormântat pe timpul holerei în comuna sa 45 (și 19 capelanul), în

¹ Articolul citat din nr. 95 al publicației „Albina” va fi următorul articol din paginile acestei reviste.

SÂNGEORGIU, FINEA LUI DECEMBRIE 1873

comuna Maieru 25, în Ilva-mică 9; tot cu acea bărbăție a stat față în anul 1866 când a grasat holera în această comună în măsură mare și când a înmormântat abia într-o lună și jumătate peste 60 de morți.

Această diligență, precum și exacta purtare a matricolelor și alte afaceri preotești grămădite deodată, - despre care Prea Sfinția Sa Mitropolitul Vancea, pe atunci episcop în Gherla, s-a convins în persoană cu ocazia vizitațiunii canonice, i-au câștigat cinga roșie – de care nu încapă d-l „Mariu” și cu cei de pănura domniei-sale și titlul de vice-protopop ad honores, bunăoară cum alții tot pentru atari merite au căpătat cruci.

Dar să nu fie acestea toate, d-le „Mariu”! Dacă, noi, care-l cunoaștem prea bine, îți vom declara că d-l paroh al Sângeorgiului, Simion Tanco, este binemeritat, este unul din cei mai activi și mai zeloși preoți, ceea ce și inamicii săi trebuie să recunoască.

Conștiința liniștită e destulă garanție pentru el.

Păcatul, pentru care mulți îl urgisesc, îl au cu toții inamicii lui și-l avem toți ceilalți.

Acestea servesc, totodată, și ca răspuns lui „Publiu” din „Gazeta Transilvaniei”¹ care și-a luat misiunea de a dăscăli și a învăța pe oameni modestia².

¹ Articolul din *Gazeta Transilvaniei* despre care se face vorbire este publicat în paginile următoare ale revistei cu titlul „Năsăud – începutul lui decembrie 1873”.

² *Federațiunea, Pesta, Anul VII, 1874, nr. 1-805, p. 315* (articolul este semnat *Mai mulți poporeni*).

La mormântul lui Marianu în decembrie 1873

După tăcere de trei ani, voi să încep iarăși a aduce la cunoștința publică câte ceva din părțile noastre, de o parte ca publicul românesc să ne cunoască mai de aproape, iar de altă parte pentru ca unele lucruri de interes nu numai local, ci și public-național – să vină la cunoștința tuturor - și așa să treacă prin ciurul criticii publice. Pentru astă dată, voi să vă comunic două lucruri mai însemnate care s-au petrecut la noi în zilele din urmă. cel dintâi este congregațiunea districtuală, iar al doilea serbarea zilei de 2 decembrie.

Congregațiunea districtuală

Aceasta a fost mai puțin cercetată ca de alte ori. Cauza, după mine, nu este alta decât teama de a lua parte la o ședință în care iar să vină pe tapet o ordinațiune ministerială ce impune ca cu 1 ianuarie, anul viitor, să se șteargă și cea mai mică urmă de limbă românească din administrația districtului curat românesc al Năsăudului. E de însemnat că – dacă lipseau numai cei cu Zahlungsbogen de la regim, - nu era ceva lucru nou, nici bătător la ochi, dar au absentat chiar naționaliștii cei mai înfocați, acei naționaliști preținși care, pe toți cei ce nu urmează politica lor de răzbunare, îi numesc trădători, vânzători ai districtului și mai știe Dumnezeu ne ne-au putut vinde. Acești politici ai răzbunării sunt acei oameni ai noștri care nu voiesc a recunoaște adevărul ce îi plesnește în față. Ei privesc totdeauna la persoană și – după cum chiar s-au exprimat public – sunt gata a sacrifica totul, numai pentru că nu și-au ajuns scopurile lor personale. În tot locul, cu toată ocazia, ei insultă ca niște desperați, fără cruțare, pe toți aceia care nu jură sub flamura lor cea roșie de răzbunare. Acești oameni vreau să treacă la noi de partida națională. Acum, însă, când era să vină acea ordinațiune pe tapet, ei au fost destul de politici a se ascunde, a nu se arăta deloc în ședința acestei congregațiuni, - bag seamă pentru că țin tare, că numai astfel pot rămâne și mai încolo naționaliști.

Congregațiunea numai două putea face cu numita ordinațiune ministerială, adică: sau a remustra (demonstra, s. n.) în contra ei sau a se supune. În cazul prim era probabil repetarea procedurii de la Făgăraș. pentru acest caz, naționaliștii noștri ar fi zis că, noi, celor ce am luat parte șă ședință, ne-a lipsit tactul diplomatic, creșterea, rutina, etc. și acestea așa le-ar fi dezvoltat, ori la o masă în un corn al casinei, ori aiurea în vreun ungher înaintea unor oameni necunoscători de atari lucruri încât aceștia, firește, că ar fi admirat înțelepciunea domnilor noștri naționaliști și ar fi estimat c-a fi pagubă că unii domni așa învățați n-au putut lua parte în congregațiune, căci atunci nu s-ar fi întâmplat așa ceva. Pentru cazul al doilea – însă - ar fi buciumat în lumea largă că vânzătorii districtului au mai comis un păcat, au introdus limba maghiară în administrație și au delăturat dulcea limbă maternă a poporului din district.

LA MORMÂNTUL LUI MARIANU ÎN DECEMBRIE 1873

Pentru astă dată, însă, li s-a luat posibilitatea de a insulta. Vice-căpitanul, folosindu-se de dreptul ce-i da legea, a rescris și așa ordinațiunea amintită nu veni pe tapet. Până la venirea răspunsului, ne vom consulta, vom provoca pe toți aceia cărora la zace la inimă binele districtului, ca să nu se retragă de la locul de luptă sau – dacă se retrag – atunci să nu abuzeze cu numele de naționaliști. Acum să vedem decursul ședințelor.

Prezidiul l-a purtat vice-căpitanul districtual, fiindcă șeful jurisdicțiunii a fost în concediu. Cauza concediului este destul de cunoscută și pentru aceia care au cât de puțin simț omenesc, destul de scuzabil. Ședințele au decurs în cea mai bună ordine. Între obiectele pertractate, locul prim îl ocupa votarea unei adrese Maiestății Sale cu ocazia jubileului. S-a decis, apoi, facerea mai multor reprezentațiuni la dietă și regim, așa: o reprezentațiune pentru modificarea legii așa-numite a naționalităților nemaghiare; pentru a se pune capăt, prin lege, ușurării care de nu cumva se va curma, în scurt timp va ruina poporul; o alta pentru susținerea districtului cu ocazia arondării ca municipiu de sine-stătător sau, cel puțin, pentru încorporarea lui cu alt municipiu, fără a-l împărți între mai multe municipii; pentru eliberarea avocatului Densușianu, respectiv a nu ne lua dreptul de apărarea limbii.

După aceasta, în urma unei scrisori a ordinariatului din Gherla, se decise încasarea celor 5% prevăzute în art. 38 din 1868 în favoarea școlilor confesionale.

Mai departe se decise a se înființa o reuniune științifică și o reuniune de vânători. Tot în această congregațiune, referentul sanitar raporta despre epidemia de domni în vara trecută în district. Din acel raport se vede cum că epidemia de holeră a domnit în 34 comune. În decursul timpului, cât a domnit, s-au îmbolnăvit 2.808, din aceștia 1.908 s-au însănătoșit, iar 900 au murit. Venind apoi membrii corpului sanitar, refera că aceia s-au postat în decursul epidemiei foarte bine și de aceea propuse a recomanda la locurile înalte pentru a li se da câte o remunerațiune. Dintre preoți propuse a se recomanda la locurile cele mai înalte, pentru a li se da recunoștință pe: Grigore Mureșian – paroh în Feldru, Iacob Pop – paroh în Nușfalău, Teodor Vrașmaș – paroh în Prundu și Ioan Lazăr – cooperador în Năsăud. Atunci se ridică parohul Sângeorgiului și protopop onorar, Simion Tanco, și începu a striga că și el are merite și, dacă știa de asta, atunci își aducea testimoniu de la trei comune unde a îngropat morți în holeră. Referentul sanitar adause, după acestea, că dacă părintele Simion Tanco, însuși, ține că are merit să-l propunem și pe dumnealui, numai să fie pace. Comitetul, între râsete, primi propunerea, iar d-l Simion Tanco, parohul și vice-protopopul onorar, fu destul de modest a primi, ca să fie înfierat în numărul celor de sus. De aici își pot face și alții concluzia ce fel de merite i-au putut câștiga și cinga roșie, cu titlu de vice-protopop ad honores.

Cu această ocazie, nu pot să nu amintesc o una și mai caracteristică. În comuna Telciu e paroh așezat din timpurile fericite levitice, ca să nu zic mai mult, un semidoct. Acesta nu numai că nu și-a câștigat prin purtarea sa în decursul holerei vreun merit, dar, din contră, purtarea-i fu altfel cât eu auzind de ea, m-am uimit cum

LA MORMÂNTUL LUI MARIANU ÎN DECEMBRIE 1873

poate un preot să-și bată joc de religie și ceremoniile ei; și încă un timp când unica mângâiere a poporului mai este sigur și numai religia. Acest popandru, pierzând din vedere că purtarea lui cea neprețoasă e cunoscută tuturor și că toți cei chemați tac, uitându-se printre degete, cutează încă a băga la episcopie o cerere în care se roagă ca să se mijlocească a fi decorat pentru meritele câștigate sub timpul holerei. Cererea, firește, veni în jos, ca cei competenți să-și deie părerea. Fiindcă vorbesc de merite și remunerațiuni, voi să mai adaug un lucru, iarăși caracteristic. Prin o concluzie a congregațiunii, e statorit ca din șase zile de concurență pentru facerea și susținerea drumurilor de comunicație, a șasea zi fiecare om s-o plătească în bani. banii aceștia sunt destinați pentru a cumpăra unelte de lucru, etc. Dar ce să vezi! Fostul jude procesual M. B. care, pentru meritele câștigate pe terenul administrativ cu ocazia restaurării, fu dat jos din post și băga o cerere la congregațiune ca să-i deie o remunerațiune pentru ostenele sale din 1870, când a mers de multe la podul de la Ilva-mare de a inspectat. Congregațiunea fu destul de liberală de a vota o remunerațiune de 40 fl. v. a. din banii de concurență, care se scot cu execuție de la popor și așa destul de apăsător și cercetat. dar destul de astă dată despre atari anomalii. Le-am înșirat, însă, acestea aici ca lumea să vadă până unde mergea ambiția unor oameni și la ce nenormalități ne poate duce neprecugetarea. Fie, ca pe viitor, să nu mai devină atari cazuri care, nu numai nu ne servesc spre laudă, dar încă ne cauzează rele nu puțin tăietoare în viitorul nostru.

Să vin la al doilea lucru însemnat: *serbarea zilei de 2 decembrie*.

Câțiva bărbați, convinși despre însemnătatea zilei de 2 decembrie, făcură o programă așa de modestă, cât au știut numai. Dar ce să vezi! Programa ajunse în mâna unor oameni timizi, căci altmintrelea nu-i pot numi, și aceștia așa mi țî-o ciuntiră, cât nu mai semăna cu originala. Cel mai periculos pasaj a fost pentru acela, unde – între altele – stă și imnul „Deșteaptă-te Române!” care era să se cânte cu ocazia iluminării. Cu toate acestea, serbarea s-a aranjat și-a decurs în mod corespunzător. Seara s-a iluminat, corul studenților intona „imnul poporal” și alte piese, între care și exilatul „Deșteaptă-te Române!”. În ziua următoare se celebra Sfânta Liturghie și se înălțară rugăciuni pentru fericita sănătate a Maiestății Sale¹.

¹ *Albina*, Pesta, Anul VIII, 1873, nr. 95, p. 2 (articolul este semnat cu pseudonimul *Mariu*).

Năsăud – începutul lui decembrie 1873

În 28/11 consiliul municipal ședințele sale. Ședințele fură conduse de d-l vice-căpitan Porcius care fură binișor cercate de membrii de afară și rău de cei din Năsăud. Dintre avocați, afară de d-l Bota, care este translator districtual, niciunul, iar alți domni o tuliră pe Someș în sus, că de români mari ce sunt să grijească de moșiile testate la familii ungurești. Cauza nu o știu numai dumnealor.

Ședințele (două la număr) au decurs în genere în ordine mulțumitoare.

Primul obiect fu votarea unei adrese Monarhului cu ocazia jubileului, care fiind gătită prin d-l profesor Maxim Pop, se primi în bloc.

Dintre celelalte obiecte, care fură foarte numeroase, memorez numai acele care cred ar fi de ceva importanță și pentru publicitate.

D-l Physic districtual, dr. Popu refereste că în timpul holerei, ce a grasat în district 9 săptămâni, au fost expuse acestei epidemii 34 comune; peste tot fură morboși 2.808, din aceștia au murit 926 și însănătoșit 1882; în legătură cu acestea referază cum că, afară de chirurgii districtuali Stoica, Tinereanu și Mansitiu, au mari merite în cauza holerei următorii preoți, care recomandă și la locurile mai înalte (poate pentru cruci?!): distinșii domni Mureșianu – paroh în Feldru, Vărășmașiu – paroh în Borgo-Prundu, Iacob Popu – protopop în Nușfalău și Ioan Lazar în Năsăud; asemenea se primi și distinsul protopop Simion Tanco din Sângeorgiu la propria sa propunere și recomandare.

La recomandarea ministrului de cult șiu instrucțiune de a se înființa reuniuni științifice, se făcu propunerea a se face și aici o atare reuniune, pentru care scop se și alese o comisie. Aș dori numai ca acea comisie să grăbească cât de tare cu realizarea misiunii sale, căci lipsa e foarte simțită.

Se primi cu unanimitate sprijinirea unei reprezentățiuni a Sighișoarei către minister în cauza legilor de naționalitate.

La inițiativa d-lui Marianu, jude procesual și la a d-lui paroh Vărășmașiu se votă o reprezentățiune la întregul minister și la dietă în cauza d-lui Densușianu și, respectiv, pentru sistarea procesului contra lui și a opozanților din municipiul Făgăraș.

La propunerea d-lui dr. Popu se primi, în principiu, înființarea unei reuniuni de pușcat (vânătoare, s. n.) - Schutzenverein¹ - pentru care scop se și alese o comisie.

Înainte de adunare se vorbea că va reveni la ordinea zilei și cauza limbii administrației, ordinațiunea ministerială prin care se impune de la 1 ianuarie 1874 introducerea limbii maghiare de oficială în district, astă dată însă am scăpat, însă mă tem că nu pe timp mult. Bine ar fi dacă asupra acestei teme s-ar consulta oamenii noștri de timpuriu și cu deplină seriozitate; bine ar fi dacă în această cauză de importanță vitală s-ar consolida cu toții – ori spre bine, ori spre rău – ori triumf, ori moarte cu onoare. Să ținem cont de trecut și de rezultatul politicii noastre. Ducerea protocoalelor în limba maghiară la adunările consiliului, sigiliile și tablele ungurești s-au introdus deja frumușel în district fără a mai ști lumea; acum vor să ne elimine și limba, să ne ucidă cu totul. Vom vedea eroii și avocații cei

¹ Schutzenverein = asociație de (protecție) vânătoare.

NĂSĂUD – ÎNCEPUTUL LUI DECEMBRIE 1873

mari, independenți și învâpăiați naționaliști. Ar fi timpul ca acest district românesc să înceapă odată politică mai românească, mai solidară între sine și cu întreaga națiunea.

Nu pot trece cu vederea astă ocazie fără a face o observație generală. Modestia este o virtuoasă foarte frumoasă și e fericit acela ce o posedă. Cu multă părere, să constatăm că în acest consiliu la mulți inși, în loc de modestie, se ivi cea mai crasă și vană ambiție. Ce să mai zici, când un protopop, fără a aștepta ca meritele sale să fie recunoscute de alții, ceea ce făcea, desigur, cu înverșunare și forțează recunoașterea lor.

Se crede că dumnealui a făcut aceasta în speranța ca respectivii distinși domni recomandați vor fi decorați cu stele și dumnealui va rămâne la cea ce tare ambiționează: „oh! Biată simplicitas!”. Ambiția vană este un viciu, un morb care devine curat la timpul său; acesta-mi este motivul acestei observații.

O încă ceva să mai mărturisesc, că poporul din district auzind despre intențiile ministerului cu limba, este foarte, zău, foarte înverșunat și indignat până la extrem, poți zice că nici cu decretarea uniunii nu l-am văzut așa de exacerbat.

Despre cele următoare altădată.

Ce va urma vom vedea!

P. S.

În legătură cu cele de sus, amintesc că cu ocazia acestei adunări a universității districtuale era să se discute și o reprezentațiune către dietă pentru schimbarea legii de naționalități, cu a cărei compoziție fu încredințat de mai înainte de comisia permanentă. D-l fiscal districtual și deputat Ioachim Mureșianu. Absentând, atât reprezentațiunea, cât și d-l Mureșianu nu se poate face nimica în această cauză. Mă tem să nu pățească comisia permanentă cu d-l Mureșianu ca și comitetul fondurilor centrale, care încă l-a concrezut cu elaborarea unui act de importanță vitală, adică „Statutul” de vreo doi ani, care act însă până astăzi, pe lângă toate provocările comitetului nu se mai termină, respectiv nu se predă comitetului nici finit, nici nefinit. Ar face bine d-l Mureșianu, dacă nu-i ajunge timpul fizic, să redea barem actele comitetului, căci, doară, se vor mai afla capacități în district care să fie în stare a elabora un atare „statut”.

În 16, I. c., se va ține aici, în Năsăud, un sinod vicarial în cauza strămutării scaunului episcopal de la Armenopole la Baia Mare, despre care la timpul său mai multe¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVI, 1873, nr. 95, p. f. n (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*, care aparține lui dr. Artemiu Publiu Alexi).

DIN GRANIȚĂ

CERCETĂRI ISTORICE

MILU MĂLIN

Se temeau epigonii să nu fie eclipsați, tremurau nemernicii să nu fie făcuți imposibili, clănțăneau dinții în gura tuturor hienelor și jefuitorilor să nu fie demascați și masacrați la un singur gest al acestui titan fără pereche, dacă l-ar fi sălășluit în mijlocul lor. Pe lângă acestea, evreii nu aveau astâmpăr zi și nopți, alergau, când la Bistrița și Gherla, când la Cluj și Pesta, de spaimă, că numit fiind Popa Lucaci în județ, o să piardă nenumărați talmudiști, o să se încreștineze mulți din poporul ales, cum au fost și vreo câteva cazuri în parohie și în jurul Siseștilor, asistând însuși părintele Lucaciu la încreștinarea benevolă a unei frumoase evreice care, fascinată fiind de calitățile acestui slujitor al altarului, și-a uitat de lege, și-a negat părinții și s-a botezat, convinsă ca o martiră, măritându-se mai târziu după un flăcău chipeș de țaran.

Aceste evenimente extraordinare le-au băgat groaza în oase și și-au pus toate armele în lupta ce interesa toată suflarea românească de pe valea Rodnei. Și au învins îndepărtând o figură marcantă, istorică, care avea tot dreptul și toate calitățile să ajungă episcop sau mitropolit, nu numai simplu preot într-un sat.

„Oare dr. Vasile Lucaciu cu capacitatea, talentul și cultura lui, n-ar fi putut găsi un loc mai deosebit, mai bine plătit decât biata parohie a Siseștilor. Desigur că da. Și eu sunt pozitiv informat că i s-au oferit poziții bune, splendide chiar. Dar el n-a primit” („Românii la Debrețin”, p. 51).

O rușine pentru Rodna și graniță care nu o va spăla nicicând apa Someșului.

Dar chiar și trupa teatrală ambulantă a artistului Zaharia Bârsan a avut de suferit nenumărate șicanări din cauza evreilor.

La începutul acestui secol cu ocazia unei producțiuni teatrale în Sângeorz-Băi, nenumărați evrei, oaspeți ai acestora, au asmuțit administrația: „cum poate suferi teatrul românesc în țara ungurească?”. Și întreaga trupă a d-lui Bârsan, sechestrată, a fost închisă în Rodna de prim-pretorul ungar Hojda, fiu de țaran român din Borșa Maramureșului, de unde a scăpat fugind peste munți în Bucovina.

Obrăznicia evreilor de pe valea Someșului a culminat însă în actul din 1905, când au îndrăznit să ceară fățiș burse de la Fondurile Grănicerești din Năsăud.

Evreul Richter din Ilva-Mare și armeanul Koracsonyi au fost cei dintâi metamorfozați peste nopți în descendenți de grăniceri, care au dat asalt instituției grănicerești, care a apărut triumfător toate loviturile criminale ungurești, mai bine de o jumătate de secol.

MILU MĂLIN

Comisiunea fondurilor a respins cu indignare cererile absurde. Atunci aceștia s-au adresat guvernului unguresc, care a sistat achitarea competențelor bănești pentru toți bursierii grăniceri până la clarificarea definitivă a chestiunii care a durat peste cinci ani. Ce au avut de suferit în acest interval studenții grăniceri e de neînchipuit; un plan sistematic de distrugere.

Cu 1900 vin anii grei ai luptelor politice care electrizau până și moșnegii și copiii de școală, revoluționând, cu ocazia alegerilor, nu numai granița năsăudeană, ci întreg sufletul românesc ardelean.

Această probă de sânge evidențiază caracterul și naționalitatea fiecărui individ. În zadar curgeau banii și bețiile cu rachiu, în zadar le gădilau urechile cu cine ce recompense personale sau familiare, cel care avea suflet și sânge românesc, - chiar dacă înainte de alegeri intimidările, momelile și sărăcia îl făceau să promită trădarea – în momentul sublim și hotărâtor și cel mai șovăielnic nu se gândea la nimic, și-și da votul pentru candidatul politicii românești.

Sărăcia în această clasificare își îmbulzea acoliții în Ardeal, numai printre cărturari și niciodată printre țărănimea electoră, deoarece dintre aceștia numai țăranii înstăriți, gospodarii, aveau dreptul de vot în raport cu impozitul plătit. Era un „Cens” pretențios și interesat de supremație, deosebit de cel din Ungaria propriu-zisă. Agenții provocatori ai tuturor guvernelor erau, fără excepție, în primul rând evreii, evident, nu din vreo convingere politică sau înflăcărare sinceră patriotică, ci ca totdeauna, fie din interes, fie de frică.

Spionare, denunțare, lansare de vești false, erau armele tipice, de șicanarea elementului românesc.

În broșura publicată cu prilejul alegerilor din 5 mai 1906 de Victor Onișor, candidatul fostului Partid Național Român din circ. electorală a Năsăudului (unde vota plasa Rodna, a Năsăudului, a Bârgăului și câteva comune săsești, în total 600 de voturi românești) scrie la pagina 19:

„S-a văzut și de astă-dată că, fiind vorba de o luptă contra poporului băștinaș a acestui ținut, toți străinii, evrei, unguri, așezați între noi, susținuți și îngrășați din sudoarea poporului nostru, toți s-au unit sub conducerea administrației ca un singur om. Toți străinii care trăiesc în mijlocul nostru ni s-au declarat dușmani”.

Un episod demn de remarcat din aceste alegeri este acela povestit de d. dr. Șotel. În ziua alegerilor, pe la ora 4 după amiază, candidatul politicii românești conducea continuu cu 20-30 voturi. Nu votaseră decât foarte puțini evrei. Au fost votat până la ora 4, numai cei ce aveau licențe de băuturi și brevete de tutun, fiind expuși șicanărilor administrației și posibilității de a pierde în 24 ore, aceste drepturi. Ceilalți, marea majoritate, se abținuseră intenționat de la vot, conștienți că sunt cumpăna rezultatului. De aceea au trimis pe evreul Gevurtz, mare samsar de boi, și pe rabinul Moscovitz, ambii din Năsăud, să trateze cu Victor Onișor asigurându-l de reușită sigură, în cazul când achită, imediat după proclamare, suma de 10.000 coroane spre a-și putea edifica sinagogă nouă în Năsăud. Victor Onișor i-a refuzat disprețuitor. Atunci s-au vândut pentru 2.000 coroane candidatului guvernamental care a ieșit învingător.

„... Abia¹ s-a mai liniștit potopul de lacrimi și șiroaiele de sânge și maltratări, de încetat n-au încetat nici o clipă în mileniul vieții bietului țăran – și ca din senin, s-a pornit

¹ Din „Istoria revoluției din 1918”, de dr. C. I. Șotel.

CERCETĂRI ISTORICE

trăsnetul neașteptat al războiului mondial, cu lanțul nesfârșit de golgote pe capul tuturor celor ce au avut nefericirea să se fi născut român.

... Eternul protagonism al devizelor democratice ale revoluției franco-jidovești, evreii au adulmecat complicațiile internaționale și mirosul prafului de pușcă ce se ridica amenințător din cetatea haremurilor de odinioară a Bosnaseraiului.

Vârându-și în pripă tot avutul în buzunare și geamantane, au năvălit ca un torent impetuos de pe plaiurile fraților bucovineni și din pustia galițiană, oploșindu-se circumspecți, cea mai mare parte în siguranța naturală din dosul Carpaților, iar o parte infimă pe șesurile ardelenesti și ungurești.

Deodată cu ei s-au sălășluit și manifestările caracteristice dotei atavice a acestora. La surplusul numeric al celor localnici s-a adăugat și superioritatea mârșăveniilor ingenioase a acestor noi sosiți și a porcilor din etapă în absolută majoritate evrei.

Afaceri în stil mic și mare, exploatarea și jefuirea fără milă, insinuarea și trădarea, demoralizarea și prostituarea – toate acestea și încă multe altele nenumărate, au fost înșirate în linie de bătaie contra poporului băștinaș, a bătrânilor, nevolnicilor, femeilor, fetelor, copiilor rămași acasă în iadul lipsit de cea mai elementară apărare.

În zadar ascundea moșul gârbovit sau baba neputincioasă, ajutat de nepoțeei săi, copii de școală, oile, caprele, porcii, caii sau boii prin văgăunile munților ori cei de la șes, prin gropile astupate măiestrit, ca să nu fie ciopârțite gratuit, cele dintâi pentru hrana evreilor și armatei, cele din urmă rechiziționate pentru transporturi sau alungate în cirezi fără sfârșit în inima Ungariei; evreul atotștiutor, ajutat de aghiotantul său permanent – haimanaua satelor – le scotea la iveală și din fundul pământului. Și atunci în loc de plată sau bon fără valoare, proprietarul primea cu vârf și îndesat, mângâierea paturilor de pușcă. Când se împotrivea, gâdilitura baionetei înfiptă în carne, la bunul plac al jandarmeriei turbate de cutezanța apărării avutului câștigat cu trudă și sudoare în ani de-a rândul.

Nu e coastă, nu e munte, nici vale și văgăuni care să nu fi fost udate din belșug cu lacrimi și sânge de opincari nevoiași.

Și acest calvar s-a repetat de câte ori rușii victorioși împingeau armatele cadavrului poliglot austro-ungar înspre crestele Carpaților. Așa încât, în urmă, abia mai vedeai, prin sate pe la netrebnici și favoriți, vite flămânde și deșirate, de-ți era mai mare mila de ele. În schimb, curtea și grajdurile jidanilor erau arhipline de tot soiul de vite, alese pe sprânceană, dintre cele mai de rasă, dintr-ale gospodarilor din sat, fie luate cu sila pe o nimica toată, fie date împrumut¹.

Rechiziționările furnizorilor jidani, sprijiniți de administrația haină, s-au extins apoi și asupra bătrânilor și flăcăiandrilor, a fânului, a brânzei, a ouălor, a gănilor, a lânii, etc. Pe cei dintâi îi prindeau și sileau cu jandarmeria să transporte vitele lor pe care le mai aveau.

Mulți și-au lăsat oasele în frigul grozav al iernilor din Munții Rodnei.

Puținii viguroși au cutreierat ani de-a rândul Bucovina, Galiția, Polonia, fiind cărăuși fără plată la carul și vitele proprii, ca să le părăsească apoi și pe acestea în 1918, când a izbucnit revoluția, fie pentru un codru de pâine, o haină sau vreo câteva părăluțe să se poată întoarce acasă.

Satele nășăudene rămase fără bărbați și apărare, turmă fără de ciobani și câini, au

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 174, p. 2.

MILU MĂLIN

devenit teatrul celei mai abjecte depravări ce se poate imagina.

Nenumărate fete și femei, siluite, benevol sau cumpărate au devenit obiectul deliciilor senzuale a dezvățaților urmași ai Esterei, fie civili, fie uniformați.

Dacă înainte de război în aproape toate satele românești nu se pomenea de preacurvie și, foarte rar, de boale venerice primite în cătănie, după război aceste moșteniri tipice jidovești, au luat proporții.

Sosiți la vetre, în revoluția dezlănțuită, soldații și moșnegii cărauși s-au aruncat aproape în tot locul asupra jidanilor și au răsplătit suferințele ce le-au îndurat cei rămași acasă în cursul celor cinci ani de război.

N-a fost o răsplată meritată și demnă, nici răzbunare, cunoscând firea blajină a țăranului neaoș, ci mai mult o batjocorire binemeritată.

Cu frica de necunoscut și-au pierdut virginitatea problematică unele Estere în spasmuri delicioase, poate mai multe, gustând potența virilă românească acumulată într-un ajun sever în cei 5 ani. Au rămas unele și gravide, dar ca să nu „inficizeze” rasa sau să nu le ajungă blestemul de a fi îngropate cu fața în jos sau să nu fie primite la sânul lui Iehova, au avortat fără excepție.

S-au smuls și perciuni, ca să nu iasă din exercițiul războinic; ici-colea câte un vlăjgan mai zdravăn și-a încercat luciul hainelor și masivitatea pumnilor pe obrazul sau spatele vreunuia, s-a spart ferestre și dughene în a căror rafturi vântul șuiera a pustiu, s-au făcut și câteva luminații, fără cărnuri prăjite – o revoluție, fără sânge și nici un caz de crimă cu orori fioroase.

Acesta e purul adevăr.

Curajoși cum îi cunoaște lumea, au apucat câmpii, fie siliți, fie de bunăvoie, refugiindu-se prin orașele apropiate, unde au dat alarma de pogromuri, fără număr, cu răsunset la masa verde jidovească din Versailles.

Grozăveniile cu devastările și pogromurile bașibuzucești sunt povești discutate intenționat din interes de gheșeft. Sperau să încaseze pagube de sute de milioane, dar în această direcție au dat greș și n-au încasat nimic. În schimb, după ce peste 2-3 ani și-au redeschis prăvăliile, au și încasat sute de milioane din marfa dosită pe la haimanale, și cu durere, și pe la unii intelectuali, urcându-i apoi zi de zi prețurile vertiginos, prin provocarea lipsei simțită în toată țara și la fiecare pas, așa că socotelile revoluției le-au încheiat cu excedent fabulos.

Dovadă nedezmănițită e și jalba ,lor adresată cu nr. 789 din 19 mai 1919, președinției Consiliului Dirigent din Sibiu. O transcriu întocmai, copiind-o fără modificare de limbă, de stil, de ortografie, etc.:

„În numeroase ținuturi trebuie să constatăm o depravare dureroasă a siguranței de persoană și de avere a populației ovreiești, precum și cazurile ce sunt și de isprăvi antiovrească să repetesc tot mereu și tot mai grav. Așa d. e. în ținutul Năsăudului, în ținutul Bistriței, pe valea Vișeuului, în plasa Bârgăului, în județul Solnoc-Dobâca și mai cu seamă în ținutul Lăpușului, cu excepțiunea comunei Lăpușul Românesc, în jud. Cluj, prin Secuime și în toate județele din Ardeal, populațiunea ovreiască de pe sate, izgonită și jefuită în vremea revoluției, nici astăzi ni poate să se reîntoarcă în satele sale. Siguranța în comune nu e restabilită însă ni din lipsă de putere înarmată ci pentru că populațiunea nu e îndreptată la disciplină, la liniște și înțelegere, iar gardiniști, preoți, primarii sătești și alte elemente mai

CERCETĂRI ISTORICE

puțin responsabili, se fac ispravnici în iscodirea și executarea împărțirii pământului a expulzări și altor proceduri la fel. Dacă ovreii vrea să se reîntoarcă în satul său, nu e ca să facă negoț, ci pentru ca să-și lucre pământul câștigat, îl depărtează prin forță, prin sisteme diferite. Autoritățile onoare excepțiilor provocându-se la lipsa de consecințe sau la alte motive îl trimete încoace și în colo pe nenorociții jeluitori până se convinge că intervenirea e fără scop.

Ovreimea astfel răzbunată se luptă în orașe mici, mari, cu nevoia fiind chiar silită a se arunca pe neguțitoarea ascunsă care îl face și mai antipatică persoana și chinuită în continuu de o groaza că vor fi exportați la vatra sa înconjurați de dușmani: chinuită de gândul imposibilității de a se reîntoarce acasă trăiește de azi pe mâni și mere spre o destrăbălare sigură.

Ura față de evrei a populației ațâțător din zi în zi bine se prezintă în multe locuri prin diferite excese. În tot cazul soldați insultă pe stradă pe ovrei, mai cu seamă pe ovrei de un exterior tipic, în urma portului lor de perciuni și de barbă, le rupe barba, îi silesc să-și tragă jos ghetetele, să-și predeie pardesiul. Să acată și de fetele noastre și de fomei pe cari le prind și le ciufulesc și nu numai unul ci câte mai multe odată.

Îndrăznesc a intra și în templu să ne batjocorească.

Trebuie să recunoaștem că stările astea în urma pășirii autorităților s-au mai alinat în celea din urmă, 8-10 zile. Pe liniile căilor ferate și cu deosebire pe cele de pe Valea Someșului de la Cluj la Rodna, Bârgău și în spre Baia-Mare în vagoane și pe la gări, tot mai des devine înjurarea și jignirea călătorilor cu exteriorul ovreiesc. Este în fine caracteristică ca la Cluj și la celelalte orașe pe străzi cu cei mai mare circulație, soldații din garda română Ardeleană în cor și după o instruire cântă cântece contra noastră.

Vă rugăm, etc.”.

Pentru conformitate cu originalul dr. C. I. Șotel m. p., șeful secției de spionaj. Dr. Valentin Drăgan secretar general; Iustin Ilieșiu secretar personal.

N-ar corespunde realității istorice să se eternizeze că numai evreilor li s-a înfundat în revoluție, că numai ei au avut de suferit, că au pățit-o mai rău ca acei cărturari maghiari în vreme de pace, trădători în decursul războiului, unelte în mâinile asupritorilor care au maltratată și jefuit pe cei ce au rămas acasă.

Întreg avutul lor a devenit pradă celor reîntorși furioși din război. Locuințele au fost devastate, mobilierul distrus și înstrăinat, asemenea tot ce era în camere și pe lângă casă. Păsări, porci, vite, împărțite frățește; o muncă de o viață întreagă dispărută în câteva ore.

Ce e mai dureros și revoltător e că aproape toți acești netrebniți s-au refugiat în etape până în Sibiu, unde și-au oferit serviciile Consiliului Dirigent care, apoi, fără nici o selecțiune, i-au reținut la sediu ori i-au numit în posturi înalte.

Și cum lupul își schimbă părul și acești protejați ai soartei, lingușitori docili ai potentatilor zilei, au continuat cu manifestările și acțiunile caracteristice ființei lor din o viață întreagă.

Ajunși în posturi de comandă, fără răspundere (căci se schimbaseră peste noapte) au chemat urgent tovarăși de odinioară: evreii și, împărțind ordine și subscriind permisele de rușinoasă pomină, au început traficul cu zahăr, cu petrol, cu porumb, etc., îmbogățindu-se însutit de cum erau la sfârșitul războiului.

Aceste specimene au fost reprezentate cu prisosință și printre grănicerimea năsău-

MILU MĂLIN

deană.

Cei conștii și cinstiți în trecut, care au purtat greul luptelor și au suferit enorm din aceste cauze, românii vrednici – cazul atât de grăitor al d-rului Șotel – au fost dați afară ori într-o bună zi s-au trezit cu șefi dintre nemernicii și trădătorii de ieri.

Acest procedeu greșit, pe lângă alte nenumărate, a accelerat decesul binemeritat al evreizatului Consiliu Dirigent.

Că nu s-ar fi găsit elemente necesare, suficient pregătite, etc., e un neadevăr. Un număr corespunzător dintre intelectualii ardeleni și cu deosebire năsăudeni având în graniță o elită respectabilă, oțelită în lupte, caractere integre, ar fi trebuit invitați să reia serviciile, începând cu cele conducătoare și pline de răspundere, până la ultima șefie de birou. Cei conștii și cu calități ireproșabile, nu s-au îmbulzit. Pentru rest trebuia să se apeleze la ardeleni trecuți în Vechiul Regat, între care unii specialiști recunoscuți în diferite direcții.

Nu s-a făcut. Din contră, s-a deschis o nouă graniță, cu bariere aproape în fiecare județ și anume din interes: nepotism, afaceri, politică¹.

(va urma)

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 175, p. 2.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

CAPITOLUL V

Concluzii

Experiența trecutului, în privința exploatărilor în regie, să ne servească ca normă de orientare pentru viitor. Societatea „Regna”, care a luat ființă din existența unor necesități de primul ordin, a ajuns în scurt timp să fie o întreprindere românească cu rol de conducere în industria și comerțul lemnului. Acest fapt a determinat firmele forestiere străine să înceapă o vie campanie contra „Regnei”, săpând cu concursul unor elemente inconștiente din graniță la temelia ei. În anii după război, din cauza instabilităților valutare și a creditelor acordate cu prea mare ușurință, am avut impresia că trăim într-o epocă de belșug și prosperitate și puțini s-au gândit că întreg organismul economic internațional se va prăbuși într-o bună zi, provocând adânci transformări în viața economică și socială.

Societatea „Regna”, de asemenea, n-a fost pregătită unei atari transformări în domeniul economic-financiar și a făcut noi investițiuni în vederea industrializării tuturor posibilităților de exploatare, tocmai când a început criza economică financiară, cu o criză acută de desfacere. Societatea „Regna” n-a avut timpul să se consolideze din punct de vedere financiar și la desființarea ei au contribuit și cauzele de ordin social pe care le-am indicat în altă parte.

Cauzele de ordin social nici n-ar fi trebuit să existe și prin consolidare și prin adaptare la noile condițiuni economice, „Regna” putea să devină o puternică organizație economică, realizând un complex de fapte din domeniul economic-social, trebuia să se reorganizeze și să-și reducă activitatea în cadrul posibilităților de desfacere.

Înainte de a schița sistemul economic pentru exploatarea averilor grănicerești, să rezumăm realizările acestei societăți.

1. A scos averile grănicerești din greul impas financiar, încetând de a mai fi comunele la discreția firmelor străine.

2. A început să naționalizeze munca în industria și comerțul lemnului.

3. Pe teren social a exercitat o influență deosebită, dând posibilități de câștig populației din graniță, acordând în același timp și multe ajutoare bănești populației lovită de nenorociri.

4. Prin exploatarea în regie s-au dat în mod gratuit cantități însemnate de material

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 261-270.

OCTAVIAN LUNGU

lemnos instituțiilor școlare și bisericești pentru scopuri edilitare.

5. Prin exploatările în regie s-au acordat multe avantaje de ordin economic-social și cultural, care trebuie bine apreciate.

Nu mai indicăm și alte avantaje, vedem că întreprinderea „Regna” îndeplinea în primul rând o funcțiune socială și n-a fost nicidecum o întreprindere cu caracter pur comercial.

Întreprinderea „Regna” a fost desființată fără să se ia măsuri pentru exploatările viitoare, trebuia să se aleagă între sistemele de exploatare:

1. Exploatare în regie.
2. Exploatare în regie mixtă.
3. Exploatare prin concesiuni.
4. Exploatare sub formă de regie cooperativă.

Sistemul de exploatare de la punctul 2., în urma crizei economico-financiare nu găsea posibilități de realizare, iar sistemul al 3-lea de exploatare nu dorea să-l reintroducă nimeni. Rămânea tot primul sistem sau o exploatare sub formă de regie cooperativă. Admițând aceste două forme de exploatare, întreprinderea „Regna” trebuia reorganizată în cadrul acestor principii.

Societatea „Regna” n-a fost o întreprindere străină, ci tot a comunelor grănicerești. Trebuia să se instituie din partea Statului un control sever, să se studieze toate cauzele de ordin economic și social, care au prilejuit situația precară a „Regnei” și în urmă să se ia măsurile de îndreptare.

Acest control ar fi avut în primul rând darul să se restabilească ordinea morală, dovedindu-se că conducătorii nu s-au făcut vinovați de nereguli în administrarea averii. Criza morală se prezintă sub formă de neîncredere și această criză morală există și azi în granița năsăudeană. Prin măsuri chibzuite s-ar fi îndreptat și situația financiară dificilă și în același timp și criza morală, care este mai primejdioasă.

Este un fapt destul de regretabil să nu ne putem gospodări bogățiile naturale datorite din belșug, printr-o organizație economică și financiară puternică, având la bază o muncă dezinteresată și disciplinată în vederea unor realizări de ordin economic-cultural.

Secretul oricărei reușite este o bună înțelegere, o colaborare armonioasă, o muncă disciplinată și organizată; și chiar unele din aceste elemente au lipsit în administrarea averilor grănicerești.

Criza economică și financiară a angajat forțele productive într-o luptă, care azi există între colectivitățile naționale. Echilibrul social și economic va trebui realizat în cadrul intereselor generale ale națiunii. Naționalismul economic cere o bună organizare financiară și economică și acest deziderat imperios se va realiza, punând pe temelii solide organizațiile noastre economice.

Prin prisma acestor interese naționale trebuie privită viitoarea organizare a comunității de avere de la Năsăud, realizându-se în același timp și interesele social-economice ale populației din graniță.

Vom încerca să schițăm principiile în baza cărora s-ar putea administra și exploata averile grănicerești. Poate, deocamdată, din cauza împrejurărilor economice vitrege, acest proiect nu se va putea realiza și executa în întregime, va constitui totuși un program pentru viitor.

În trecut, fostul district al Năsăudului a format o unitate militară realizată în cadrul

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

unei severe discipline militare. Unitatea militară cuprindea însă și o unitate economică. Interesele populației de ordin economic, juridic și social din fostul district militar erau dirijate și realizate de o comisie economică (Oeconomie-Comission) cu concursul tuturor reprezentanților din graniță. Prin această organizație economică și prin unitatea ei de conducere s-au realizat în timpul graniței multe îmbunătățiri și în același timp o puternică solidaritate între comune sprijinită pe o comunitate de interese.

Azi averile grănicerești se vor putea menține, administra și exploata tot în cadrul unei unități economice, sub formă de cooperatie.

Pădurea este un element de asociere în timp și spațiu, ea ne dă prima condiție pentru formarea unei unități economice sub formă de cooperatie. Știm că o parte din pădurile grănicerești se administrează și exploatează în mod cumulativ, fără a ține seamă de drepturile de proprietate ale fiecărei comune, și prin această asociere a comunelor proprietate primul element ne este dat.

Pentru că această formă de exploatare să reușească pe deplin, în primul rând va trebui să se asigure condițiunile de trai ale populației rurale.

Unitatea economică se va putea organiza în baza unor principii fundamentale, urmând ca un regulament să precizeze normele de aplicare.

Numirea acestei organizații economice deocamdată nu este indiferentă, se va găsi o numire potrivită care să încadreze scopul și tendințele viitoare.

Această unitate economică se va putea realiza prin asocierea și solidaritatea tuturor comunelor grănicerești, cuprinzând toate domeniile de activitate. Prin această formă se vor putea îndruma forțele economice și se vor armoniza interesele în cadrul unui progres economic-cultural.

Sub vechea stăpânire pădurile s-au menținut mulțumită autorității Direcțiunii silvice, azi autoritatea Statului, este întrucâtva slăbită și se observă multe tendințe de dezagregare.

Într-o epocă de depresiune economică principiul de solidaritate, care stă la baza cooperatiei, ne dă dreptul să socotim că vom găsi în cooperatie o cale de înlăturare a multora din relele care ne stăpânesc¹.

Solidaritatea în granița de la Năsăud fiind întrucâtva slăbită, instituția economică se va putea organiza și funcționa numai sub controlul sever al Statului. Averile grănicerești fiind formate de un vast domeniu forestier, Ministerul Agriculturii va avea competența.

Să se elaboreze, deci, o nouă lege specială pentru exploatarea și administrarea pădurilor grănicerești, potrivit împrejurărilor economice și sociale.

Această lege va trebui să cuprindă, pe lângă dispozițiunile cu privire la administrarea și exploatarea pădurilor și un complex întreg de dispozițiuni în baza cărora să se asigure condițiunile de trai ale populației.

Știm că pădurile grănicerești se administrează și azi în baza legii XIX din 1890 și toate dispozițiunile bune ale acestei legi să se mențină și să se completeze cu altele noi potrivite timpurilor de azi.

1. Domeniul forestier să se mențină în cele două categorii de păduri:
 - a. Păduri administrate cumulativ.
 - b. Păduri destinate locuitorilor.

¹ Ioan Răducanu, *Noua Orientare a Cooperatiei Române*, 1933, p. 8.

OCTAVIAN LUNGU

Unele comune cer păduri destinate uzului direct al locuitorilor, cât și pășuni comunale, care ar urma să se delimiteze din pădurile administrate cumulativ. Această delimitare să se facă, după cum am afirmat în altă parte, numai în cazul unei necesități imperioase.

2. Să se reglementeze atribuțiunile și sfera de activitate a comisiei care va reprezenta interesele proprietare în noua organizație economică.

3. Să se reglementeze întrebuințarea veniturilor rezultate din exploatarea pădurilor administrate cumulativ. În legea ungurească se preciza că aceste venituri se vor încasa de comuna politică ca persoană juridică, pentru scopuri administrative, culturale și de asistență. Fiecare comună grănicerească a construit școli și clădiri pentru scopuri administrative. Aceste venituri vor trebui să fie destinate scopurilor productive, realizându-se un progres economic și cultural al întregii populații din graniță.

Instituția autonomă, sub controlul direct al Statului, va avea o organizație centralizată și descentralizată, cuprinzând mai multe secții.

1. Secția silvică și forestieră.

a. Amenajarea și conservarea pădurilor, aplicând cu severitate dispozițiile codului silvic.

b. Exploatarea forestiere în limita posibilităților de desfacere, pentru a armoniza cererea și oferta, contribuind astfel la exploatarea forestiere rentabile.

c. Industrializarea produselor forestiere prin mărirea coeficientului de industrializare.

d. Comercializarea printr-o organizare comercială care să asigure o desfacere rentabilă.

Secția forestieră va executa și toate lucrările utile domeniului forestier.

2. Secția agricolă

a. Exploatarea în condițiuni rentabile a pășunilor alpine și subalpine, prin amenajamente și ameliorațiuni pastorale.

b. Introducerea culturii intensive în direcția agricolă, zootehnică, pomicolă și apicolă și valorificarea produselor în condițiuni rentabile.

3. Secția culturală și de asistență.

Această secție va avea de scop să popularizeze cunoștințele necesare pentru formarea unei vieți sociale, cuprinzând toate fenomenele economice, juridice și spirituale.

Teritoriul pe care am încercat să-l studiem este acoperit, după cum știm, cu peste 83% păduri rășinoase. Se va da deci preferință popularizării cunoștințelor silvice. În această direcție se va activa:

Să se infiltreze în sufletul populației rurale conștiința forestieră.

Țăranul este cel mai mare dușman al pădurii, să-l facem să aprecieze domeniul forestier ca un capital național-economic-social. Această conștiință forestieră se va realiza făcându-l să înțeleagă că chiar pădurea îi oferă condițiunile de trai prin material lemnos, prin posibilitățile de industrializare, prin influența pădurii asupra climei prin regimul apei, amenajând mai ales în regiunile muntoase așezările omenești de dezastru și prăpăd. Tot pădurea asigură creșterea vitelor, prin pășunile alpine și subalpine și pe lângă această funcție social-economică, ea constituie și un mijloc al apărării naționale.

Din țăranul delicvent să facem un colaborator prețios pentru conservarea pădurilor.

Tot prin conferință și întruniri culturale se vor da sfaturi și îndrumări și în celelalte

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

domenii de activitate.

4. Secția financiară și administrativă.

a. Va coordona, verifica gestiunea celorlalte secțiuni, va repartiza în vederea exploatării fondurilor necesare, va face o repartiție justă a beneficiilor, realizate din exploatarea averilor grănicerești.

b. Va avea un serviciu al statisticii și al cercetărilor științifice bine organizat, înregistrând și îndrumând toate fenomenele sociale și economice.

Întreaga muncă și activitate să fie îndrumată în interesul general al populației și realizându-se acest scop, individualismul nu va avea decât de câștigat.

Organizația economică și culturală a acestei instituții autonome va fi descentralizată.

Fiecare subcentru va cuprinde comunele situate în aceiași vale și fiecare va îndruma viața economică și socială potrivit intereselor locale. Locuitorii din Valea Bârgăului vor avea cu totul alte interese decât cei din Valea Șieului, unde nu sunt păduri rășinoase. În Valea Bârgăului, în primul rând, va trebui să se realizeze o cooperativă pentru desfacerea produselor forestiere în condițiuni rentabile. Azi în lipsa unei organizații, țăranii vând produsele forestiere rezultate din pădurile destinate direct uzului locuitorilor, aproape pe nimic, transportând materialul fasonat la mari distanțe până în județul Sălaj și Satu-Mare. Dacă n-ar utiliza mijloacele proprii de tracțiune nu le-ar fi plătită nici cărașia, deci materialul se vinde cu prețuri derizorii. O organizație sub formă de cooperativă de desfacere, tot în cadrul unității economice, se impune în mod imperios.

Aceasta ar fi organizația economică, pentru administrarea și exploatarea averilor grănicerești, bazată pe o colaborare armonioasă cu un scop economic social-național bine determinat. Având la bază acest ideal, prin unire se vor putea realiza toate beneficiile de ordin economic și cultural.

Statul va trebui să vină în ajutorul populației, dând tot sprijinul material și, mai ales moral, prin o lege specială bine studiată, care să dea rezultatele pozitive în cadrul principiilor indicate.

După ce am schițat în linii generale organizația unității economice, să revenim asupra unor atribuțiuni.

Să se instituie o politică forestieră de conservare a pădurilor, prin limitarea exploatărilor. Pădurea formează un capital economic-social-național și au trecut multe decenii depunându-se muncă și capital, până ce s-a format domeniul forestier. Pădurea se taie cu prea multă ușurință, cu toate că condițiunile de desfacere nu oferă o rentabilitate suficientă. Scăderea prețurilor la produsele forestiere se datorește în bună parte ofertei prea mari, atât pe piața indigenă, cât și pe piețele de desfacere străine.

Exploatările forestiere să se facă numai în limita posibilităților de desfacere, procedând astfel se va recâștiga rentabilitatea pierdută. Naționalismul economic cere organizarea vieții economice în limitele granițelor naționale, deci să nu risipim un bun național prin export, ci condiția unei desfaceri rentabile va fi tot pe piața internă prin ridicarea clasei țărănești¹. [...].

Deci să nu se risipească materialul lemnos, căci va veni timpul când vor fi date condițiunile unei rentabile desfaceri în interior.

¹ *Valorificarea pădurilor noastre sub regimul actualelor restricții*, Februarie 1932, București, de prof. dr. C. Bungețianu.

OCTAVIAN LUNGU

Condițiunile pentru organizarea unei unități economice sunt date prin comunitatea de avere și prin interesul pe care îl au locuitorii în menținerea domeniului forestier. Trebuie numai oameni cu înțelegere care să depună o muncă constructivă de progres economic-cultural.

În timpul graniței militare, grănicerii prin vitejia lor și prin disciplina militară erau temuți și admirați de toți acei care au avut prilejul să-i cunoască.

Foștii grăniceri, cătanele negre¹, prin vitejia și curajul lor au stârnit admirația marelui Napoleon I, în lupta de la Arcole în anul 1796. În timpul graniței militare ei au dovadă de bărbăție și tenacitate și credem că și descendenții foștilor grăniceri prin perseverență și organizare se vor putea afirma azi pe terenul economic.

Atunci forțele au fost canalizate către scopuri străine, azi ele se vor putea canaliza către un ideal național-social.

Regiunea Năsăudului să devină o unitate economică pilduitoare.

Să înlăturăm criza morală manifestată în granița de la Năsăud prin neîncrederea țărănilor în clasa conducătoare.

Să privim viitorul prin prisma unui optimism realizator de progres național-economic-cultural.

„Noi trebuie să privim viitorul cu mai multă încredere. Să înlăturăm depresiunea morală, care e mult mai primejdioasă decât cea materială. Cercetând problemele, să ne simțim cu toții, fiecare în cercul său de activitate, că putem fi un element de făurire al societății de mâine”².

Statul, printr-o lege bine chibzuită, să înlătore criza morală și să instituie ordine și liniște în granița de la Năsăud.

Să dispară din granița năsăudeană certurile și agitațiile, de asemenea demagogia politică și interesele particulare și urmărind un ideal în cadrul unei organizații economice puternice, să utilizăm realitățile prezentului cu posibilitățile viitorului, pentru afirmarea poporului și în același timp și a Națiunii noastre.

(va urma)

¹Grănicerilor de la Năsăud li se spunea „cătane negre” din cauza unui suman negru pe care îl purtau.

²Ioan Răducanu, *Noua Orientare a Cooperației Române*, 1933, p. 9.

Valea Vinului – județul Năsăud

Istoricul stațiunii – Noua conducere românească

Dacă vreți să plecați la Valea Vinului, nu vă sfătuiesc să vă luați o călăuză. Întâi, pentru că aceste călăuze „improvizate” - cum îmi spunea un prieten – în majoritate unguri, sunt încâinite și, a doua, pentru simplu motiv că n-ai nevoie de ele. De la istoricul târgușor Rodna te duce singur zgomotul *Izvorului* minelor care până sus la Colonie îți pâlăvrăgește mânios, înjurând cu spume de blestem toată mulțimea cascadelor.

„În Colb”

Ai parcurs cu bine cei 8 km. de la Rodna? Ei bine, ai ajuns la Valea Vinului - „În Colb”, cum au botezat această stațiune localnicii, cu nimic îndreptățiti, pentru că în Valea Vinului nu-i nici praf, nici murdărie.

Valea Vinului e un cuib frumos uitat de zgomotul orașelor, încremenit acolo pe spinarea verde a Munților Rodnei. În jur e veșnicul miros de brad, iar tăcerea solemnă domnește până-n mari depărtări. E o tăcere elocventă decât orice ditirambă național țărănistă. Aici gândul are freamăt și inima e transparentă.

Discret răsar, șoptite, glasuri interioare cu murmur de dragoste trecute.

Valea Vinului...

Aici, cine n-a admirat un răsărit de soare? Cine n-a fost fermecat de uriașii aceștia încremeniți în zări fumurii, peste care clipește leneșe zorile cu ochii umezi și roșii de somn?

... De undeva, de departe, vin adierile vântului matinal, iar umbrele fug tiptil spre a se ascunde-n văgăuni.

O vorbă spune că prin munții noștri cutreieră două feluri de oameni: români și sași. Restul, de evrei și unguri, e foarte mic. La valea Vinului e poate invers. Evreii și ungurii fac zilnic excursii în ... pijama, cuprinși de gravitatea muntelui – lucru în sine foarte grav. Românii sunt prea șmecheri pentru a se lăsa furați de așa frumuseți.

Direcțiunea băilor a adus cel mai bun taraf de lăutari pentru a distra oaspeții, ungueroaicele sunt drăguțe, vinul e bun și omul are atâtea necazuri. De ce n-ar bea? ... Dacă, totuși, românii se încumetă să meargă pe Ineu, nu-și iau nici pijama, nici ranița cu salam. Încalță opinci țărănești și se înarmează cu câteva pachete de tutun – în schimbul căruia orice baci de stână te ospătează dumnezeiește.

Viața de viligiaturist. Viața la Valea Vinului.

Mic istoric al stațiunii

Cercetătorul care va face o monografie a acestei admirabile stațiuni balnearo-climaterică, va trebui, desigur, să o scrie în strânsă legătură cu istoricul minelor rodnene. Statul Maghiar a făcut încă la sfârșitul secolului trecut primele instalații, convins desigur de covârșitoarea însemnătate a băilor. Atrăși de frumusețea regiunii, Valea Vinului a fost cercetată de viligiaturisti veniți din cele mai depărtate colțuri ale monarhiei austro-ungare.

VALEA VINULUI – JUDEȚUL NĂSĂUD

După război, trecând stațiunea în administrarea Direcțiunii Minelor Statului, a suferit mult din cauza pușinului interes ce-l purtau cei de sus.

În anul 1934 stațiunea balneo-climaterică a trecut la Ministerul Sănătății care a delegat cu administrarea băilor pe d-l dr. Emil Petreanu, un tânăr inimos care a făcut tot ce era omenește posibil pentru ridicarea băilor.

În anul acesta băile au fost arendate unui comitet în frunte cu d-l dr. Simion Turca, avocat în Rodna.

Datorită muncii asidue ce o depune domnia-sa, odihna la Valea Vinului devine o plăcere, iar oaspeții n-au decât cuvinte de mulțumire. Au fost radical reparate toate clădirile și refăcut drumul până la izvor în timp foarte scurt.

În ce privește taxele sunt extrem de ieftine: o cameră 40-60 lei, masa 40 lei pe zi, taxa de cursă 60 lei, taxa de muzică 60 lei – pe tot timpul sezonului – o baie caldă 15 lei, etc.

Deschiderea oficială

A avut loc în 15 curent în cadrul unei frumoase și tinerești petreceri la care au asistat o mulțime de intelectuali din jur în frunte cu domnii: dr. S. Turcu cu doamna, prim-pretor E. Dumitru cu doamna, dr. E. Petreanu, dr. Moldovan A., judecătorul I. C. Theodoru, prim-medec județean dr. Bilț cu doamna, d-l Nedelea cu doamna, dr. Koves, dr. Wolf farmacist Rodna, domnișoarele Dora, Nedy Wolf, dr. Rebreanu Vasile, Alexandru Panfil, Nichita Matei cu doamna, Al. Pălăgeșiu, Dâmboiaanu, etc.

Oaspeții

Din Germania: dr. Weigeetner K., Lepold B. cu doamna și Gross I. cu doamna.

Din Ungaria: Alter Miksa - Budapesta și Bretler Elena.

Din București: ing. E. Boroianu cu doamna ziarist, locot. Constantinescu, doamna Ursu, Bocu Grigore, dr. Filip I. și dr. Nade Fl.

Afară de aceștia mai sunt un număr de peste 150 oaspeți veniți din întreaga țară. Numărul celor ce și-au anunțat sosirea pentru luna august trece de 250 persoane¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 163 (vineri, 24 iulie), p. 3 (articolul este semnat cu M.M., inițiale cu care semna Emil Boșca-Mălin).

TRADIȚII

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Fascioara III

Din S. Georgiu românesc¹

XXXIII

Badea meu tânăr copil
Frumos ca și-un trandafir
Parcă-i tras printr-un inel
Când îl văd seara la poartă
Parcă-i cosalitia-nvoltă
Când îl văd seara la lună
Parcă-i floare din cunună
Când în văd seara la stele
Parcă-i crucea din mărgele
Ochișorii lui
Murea câmpului
Sprâncenele lui
Pana corbului
Și mustața lui
Spicul grâului.

XXXIV

Frunză verde de secară
Mi-a venit o veste aseară
Mi-a venit o veste-amară
Că mândra zace să moară
Ș-o doare la inimioară.
Nu știu Doamne cum așa face
Să mă duc să văd cum zace
Cu fața către perete

Cu gura friptă de sete
Să-i dau vin și apă rece
Boala mândrei doar i-a trece.
Și de-aș călca dealurile
Să-i adun eu leacurile
Din trei pomi trei rămurele
Să le bag în trei ulcele
Să le scot seara la stele
Dimineața la răcoare
Ziua la amiazi la soare
Să-mi pun pe mândra-n picioare.

XXXV

Frunză verde lemn domnesc
Stau în loc mă socotesc
Din două care să iubesc.
Aș iubi pe cea mai mică
Cea mai mare-i mai voinică
Aș iubi pe cea mai mare
Cea mai mică-mi place tare.
Frunză verde floriceică
Mândră mândruliță mică
Aseară-am fost pe la voi
Te-am văzut șezând cu doi
Cel ce ședea lângă tine
Frunză verde floriceică
Mândră mândruliță mică

¹ Dr. Artemiu Publiu Alexi, *Poezii populare, 1869*, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscris nr. 4302. Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrite domnișoarei *Maria-Ilinca Lorentz* din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice).

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Aseară-am fost pe la voi
Te-am văzut șezând cu doi
Cel ce ședea lângă tine
Este prieten bun cu mine
Cel ce șede după masă
Era cu inima arsă
C-a fi mâine la fereastră.
Frunză verde-n patru foi
Eu cu două tu cu doi!

XXXVI

Cât e satul nost de mare
C-ai ascuns totuși n-are
Zi și noapte tot umblai
Ș-o cărare tot aflai
Dușmanii au oblicitu-o
Și cărarea me-ngrădit-o
Nici cu pari nici cu nuiete
Ci mai răi – cu vorbe rele
Dară Dumnezeu cel sfânt
A trimis ploaie cu vânt
Și-a pus gardul la pământ.
După ploaie vine soare
Gardu-i la min sub picioare
De nici capul nu mă doare!

XXXVII

La cel vârful de obcină
Este-o creangă de cetină
Suflă vântul și-o clatină
Din vârful până-n rădăcină
Nu-i de vină crenguța
Ci-i de vină măicuța
Căci nu mă las-a iubi
Cu cine m-aș potrivi
Nu mă lasă să iubesc
Cu cine mă potrivesc
Lasă-mă măicuța-n pace
Să iubesc pe cine-mi place
De-a fi bine de-a fi rău

Vai s-a da de capul meu
De-a fi rău și de-a fi bine
Nu te voi spune la nime.

XXXVII – b

Ai bădiucă și-al meu drag
Învață-mă ce să fac
Învață-mă mândră bine
Ia-ți hainele hai cu mine
Și mândră te-oi învăța
Ia-ți hainele și haida
Că nănași ne-om căpăta.
Ai nănași cu șapte boi
De ne-a trece pe-amândoi
Ne-a trece Târnava Mare
N-a ști nime-a noastră cale
Ne-a trece Târnava Mică
De n-a ști măta nimică
Ai măta de-a ști ceva
Cu pământ ne-a mesteca
De-aș fi eu (apă) de vinovat
Precum sunt de judecat
Soarele mi l-aș vedea
Pământul nu m-ar ținea
Da așa soarele vede bine
Și pământul tot mă ține.

XXXVIII

Du-te și iară vină
Nu mă mai lăsa străină
Ca și-o floare-ntr-o grădină
Nici aceea nu-i străină
C-are frați de-o-ngrădesc
Și surori de o plegesc
Maice de o răsădesc!
Du-te, du-te să mă duc
Să nu trag ca boii-n jug
Hai că boii încă-s boi
Și trag la jug câte doi
Eu-s copilă tinerea

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Și trag la maică singurea
Fără de soția mea.

XXXVIII-b

Cine nu ști dorul ce-i
Te-ar lăsa la drum să piei
- Plină-i lumea de femei
Nu te-ar mai lăsa să piei
Și babele-s cu nurori
Nu te-ar mai lăsa să mori
Nevestele cu bărbați
Trăiesc și cu neînșurați!

XXXIX

- Frunză verde de piperi
Haida mândră-n deal la peri
Să te-ntreb ce-ai făcut ieri.
- Am dat apă la doi veri
Le-am dat apă de spălat
Și-un picuț de sărutat.

XL

- Spune-mi mândră-adevărat
De când am plecat din sat
Câți voinici te-au sărutat?
- Cu câți eu m-am sărutat
De i-ai strânge-ai face-un sat
Și cu câți am trăit bine
De i-ai strânge-ai face-o lume.

XLI

Știi tu mândră ce ți-am spus
Când m-am dus pe-aici în sus
Să-ți pui pană de solie
Să-mi fii dragă numai mie
Dar tu ți-ai pus pană verde
Să fii dragă cui te vede.

XLII

Cucoș negru cântă-n cruce
Scoală bade de te-i duce!
Mândră mândrulița mea
Las să cânte cât a vrea
Las să cânte-a doua oară
Atunci mândra, apoi mierla.
Arde focu-n paie ude
Strig pe badea nu m-aude.

XLIII

Frunză verde de secară
Bine mi-a fost astă vară
Frunză verde bat-o bruma
Tot atâta mi-i acuma
Fie-mi bine, fie rău
Tot trag eu necazul meu.

XLIV

Păsăruică cu cunună
De ce-mi cânti sara pe lună
C-a mea inimă nu-i bună.
C-acuma inima-i stricată
De multe rele-i mâncată
Bate Doamne omul rău
Deasupra capului meu
Bate Doamne și-l trrăznește
Că amar mă necăjește.

XLV

Săraca inima mea
Cât de fierbinte iubea
Ș-amu-i ca un sloi de gheață
Moartă fără de viață.

XLVI

Joacă bine măi Române

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Să se-ndese borșu-n tine
 Sculați unguni de la masă
 Și vă cărați toți din casă
 Că-i un ceas de când mâncați
 Și mă tem să nu crepați.

XLVI-b

Arde-le țara dorită
 Toată cu munți îngrădită
 Pentru tine lăcrimezi
 Pentru-a tale câmpuri verzi
 Pentru-a tăi fagi înfrunziți
 Pentru-a mei frați și părinți
 Puișor de turturea
 Dară ești din țara mea
 (Dacă mergi în țara mea)
 Spune măicuței așa
 De mai are-un fiu ca mine
 Să nu-l blasteme-așa bine
 Cum m-au blăstămat pe mine
 Să umblu prin țări străine.

XLVII

Joacă bine măi Gavrilă
 Că și-a domnul slănină.

XLVIII

Ai săraca Lugojanca
 Gura sa plătește-o vacă.

XLIX

Bade struțișor de argint
 Nu te uita până-i pământ
 Și dacă m-oi mărita
 Nici atunci nu te-oi uita.

L

Hai lelică până-n prag

Și-mi dă gura că-s beteag.
 Domnule solgăbirău
 Ajută-mi când mi-a fi rău
 C-atunci zău când mi-a fi bine
 Dracul s-a ruga de tine.

LII

Gogia

Mirele s-a lăudat
 C-are-un staul de cârlani
 Dar e plin de bolovani.
 C-are berbințe cu brânză
 Dar îs pline cu tărățe
 Voi ieșiți flori înflorite
 Noi intrăm sângeli pălite

LIII

Făgețel frunză rotundă
 Păsările în tine cântă
 Ies maicile și-l ascultă
 Iese și măicuța mea
 Să-mi asculte pasărea
 Cum îmi cântă patima
 Patima inimii mele
 Și-a sufletului durere.

LIV

Ai bădiucă rozmarin
 Lasă-mă să rup un fir
 - Rupe mândră cât îi vrea
 Rozmarin din pana mea
 Rupe și te veselește
 Și cu drag mândra-mpletește
 Că și eu mi-oi fi holtei.
 Jele și bănat mi-a fi
 Pentru că noi nu ne-om iubi.

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

LV

Ai bădiucă ban de-argint
Nu te uit până-i pământ
Eu atunci te-oi uita
Când cerul s-a răsturna
De-or crește în cer nuiele
Pe pământ să-mi fie stele
Ai atunci și nici atunci
Că-a tal buze mi-o fost dulci

LVI

Zis-a badea c-a veni
Pe pârâul fântânii
El a zis, el a mințit
Și noi mândru ne-am gătit
Pe cuire
Floricele
Și pe masă
Până trasă
Și pe josu
Până ca roșu
Și în pat
Până de brad
Și prin tindă
Floare de nintă
Și pe-afară
Flori de vară.

LVIII

Din câți drăguți am avut
După toți rău mi-a părut
Da nu rău ca după unul
Ce-a fost mândrul cu păunul
Ca spicuțul grâului
Ca razele soarelui
Ca soarele când răsare
Ca vâzdoaga când înflorea
Ochii negri părul creți
Ca bădiuca nu mai vezi

Dinții albi gura mică
Nu-i poți da vină nimică.

LVIII

Cât de-aici până-n oraș
Nu-i ca mine pătimaș
Pătimaș cu patimi rele
Fără leacă de greșale
Că nu-i nime negreșit
Ori pe mers ori pe pășit
Ori pe sta ori pe purtat
Ori pe dulce sărutat.

LIX

Mult mă uit peste strâmtură
Nu văd de-a badei măsură
Oi la față de-albineț
Și la păr galben cam creț
Oi bădiucă-n față-ți spui
Că ca tine-n lume nu-i
Nici pe pusul clopului
Nici pe forma jocului.

LX

Oi bădiucă trup cinaș (drăgălaș)
Hai la noi să-ți dau sălaș
- Da de cină ce mi da?
- Castraveți muiiați și rouă
Și-un pătuț cu pană nouă
- Dar în pat cine-i culcat?
- Oi bădiuca mort de bat!
- Dar la cap cine șede?
- Copiliță pană verde
Cu cunună umbră-i face
Cu mâneca vântu-i face
Nice umbră nici răcoare
Nici la cap nici la picioare!

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

LXI

Pasăre de pa halău
Umblă badea în butul meu
Gândește că-mi pare rău.
Mie rău că mia păre
Când cu dânsul m-aș vede
Nu stă masa-ntr-un picior
Nici lumea-ntr-un fecior
Masa stă-n patru picioare
Mai sunt voinici pe sub soare
Nici nu-i lumea cât o sâță
Nici eu nu-s atât de hâdă
Mare-i lumea pe sub soarelui
Și-eu-s frumușică tare!

LXII

Oi bădiucă struț mneriu
Vrut-ași și să nu te știu!
Că de când te știu pe tine
Niciodată nu-mi e bine
Mănânc pește
Nu-mi ibește
Beu rachiu nu-mi sufereste

Gândul tot la tine-mi este.

LXIII

Supărare voia rea
S-au pus la inima mea
Pusu-au pe-așezământ
Nu să ia până-i pământ.

LXIV

Zis-a luna către soare
Copiliță mergi mai tare
Că-a veni Dunărea mare
Las să vie să mă mâne
Căci n-am tată să mă țină
Nici mamă să mă mângâie.

LXV

Pasăre galbenă în plop
Rău mi-ai cântat de noroc
Nu mi-ai mai cântat de bine
Făr-a scârbă și rușine

COMUNISM

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

ALEXANDRU DĂRĂBAN¹

Întrucât nu puteau fi luate măsuri represive împotriva celor cu apartenență la categorii sociale „dușmănoase” în baza Codului Penal sau a altor legi publice, iar deportarea și fixarea domiciliului obligatoriu erau considerate insuficiente pentru a anihila potențialul pericol reprezentat de aceste persoane, s-a trecut la elaborarea unui complex de legi cu caracter secret care să reglementeze un nou tip de detenție, pentru care nu era necesară pronunțarea unei sentințe penale.

Astfel au apărut pe teritoriul României numeroase lagăre numite în timp și în funcție de tipul lor de organizare unități, colonii și batalioane de muncă. Decizia de înființare a acestora a fost luată, după cum arăta Teohari Georgescu în 28 februarie în fața șefilor DGSP și a directorilor Regionalelor de Securitate, la nivelul conducerii partidului comunist: „Am spus că nu putem trimite în Justiție elementele contra cărora nu avem fapte concrete, dovezi. Sigur că aici nu poate fi vorba decât de o lipsă a noastră. Partidul nostru și Guvernul, în grija pe care o are de a asigura buna desfășurare a muncii în țara noastră, a tuturor oamenilor cinstiți, s-a gândit să dea pentru organele noastre posibilitatea ca acele elemente care nu puteau fi încadrate în texte de lege, ca acelea din cod[ul penal], pentru că] așa cum spunea un tovarăș, nu avem dovezile concrete, s-a venit cu o lege care permite Ministerului nostru ridicarea tuturor celor care agită, care duc o activitate dușmănoasă, care duc activitatea împotriva regimului nostru și care nu se încadrează în texte de lege, dar duc această activitate. Să-i trimitem să se obișnuiască cu o muncă, cu o altă viață”.

Legea la care făcea referire Teohari Georgescu era Decretul nr. 6 din 14 ianuarie 1950 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, care a fost emis în urma analizării unei Hotărâri a Consiliului de Miniștri din ziua precedentă și semnat de președintele C. I. Parhon. Acesta a dus la înființarea *unităților de muncă*, instrumente „pentru reeducarea elementelor dușmănoase RPR și în vederea pregătirii și încadrării lor pentru viața socială în condițiile democrației populare și construirii socialismului”. În aceste condiții erau trimiși, pe lângă foștii deținuți politici în legătură cu care Securitatea considera că „la expirarea pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați”, „acei care prin faptele sau manifestările lor, direct sau indirect, primejduiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în RPR, precum și acei care, în același

¹ Acest serial l-am început din numărul trecut al revistei.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

mod, defăimează puterea de stat sau organele sale, dacă aceste fapte nu constituiesc sau nu pot constitui, prin analogie, infracțiuni”. Trimiterea în unitățile de muncă era dispusă prin decizii ale MAI, pe o durată de minimum 6 luni, până la 2 ani. Ea putea fi redusă „în raport cu rezultatele reeducării” (ceea ce nu s-a întâmplat), sau prelungită, fără a putea depăși 5 ani. Părăsirea unităților de muncă „fără autorizație scrisă prealabilă” se pedepsea cu închisoare corecțională de la 6 luni la 5 ani (mai mare decât cea prevăzută în Codul Penal pentru evadarea din penitenciar, care era între 3 și 6 luni)¹.

Prin Ordinul 100 al Direcției Cabinet din 3 aprilie 1950 din Securitatea Poporului, semnat de directorul general Pintilie Gheorghe, se dezvoltă și se interpretau prevederile Decretului 6, în acord cu teza „ascuțirii luptei de clasă”. Se arată că „dușmanul de clasă din țara noastră, fabricanții sau moșierii expropriați, bancherii și marii negustori, elemente deblocate și epurate din aparatul de stat și chiaburii, slugi ale imperialismului, caută prin orice fel de mijloace ca: zvonuri alarmiste, injurii, manifestări rasiale și șovine, instigări, misticism religios, mergând până la acte de teroare, sabotaj, diversiune, să creeze agitație, să alarmeze populația, să îndemne la nesupunere, să împiedice construirea socialismului”. Tocmai de aceea, „în dezvoltarea art. 1 din Decret”, se preciza care „vor fi categoriile de cetățeni care vor intra în obiectivele Securității cu propuneri de a fi trimiși în unități de muncă”².

Potrivit acestui ordin, s-au instrucțiuni regiunilor de securitate despre modul cum să facă propuneri Direcției Generale a Securității Statului pentru arestarea și trimiterea un unități de muncă a celor care se încadrau în prevederile ordinului menționat.

Ca urmare, regiunile de securitate înaintau dosarul persoanei în cauză cu propuneri pentru internare în unități de muncă (între 6 luni și 2 ani) la Biroul Unități de Muncă.

Biroul Unități de Muncă întocmea tabele nominale care cuprindeau datele de stare civilă, conținutul pe scurt a materialului existent în dosar și propunerea pentru timpul de internare făcută de regiune. Tabelele erau prezentate spre aprobare ministrului adjunct al Afacerilor Interne, Gheorghe Pintilie, sau generalului-maior Alexandru Nicolski, care fixau termenul de internare în unități de muncă pentru fiecare persoană în parte³.

În rândurile ce urmează vă vom prezenta tabelul întocmit de Direcția Generală a Securității Poporului Cluj cu elementele propuse pentru încadrarea conform Ordinului nr. 100 din raza sa de activitate, în cazul de față cei născuți sau cu domiciliul în actualul județ Bistrița-Năsăud, întocmit la 14 aprilie 1950.

Am considerat de cuviință, pentru a fi mai ușor de parcurs, să redactez materialul astfel:

1. Numele și prenumele celui propus pentru internare (în ordine crescătoare):
 - a) Locul și data nașterii;
 - b) Domiciliul;
 - c) Originea socială;

¹Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România: Raport Final, Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (editori), Editura Humanitas, București, 2007, p. 615.

²*Ibidem*, p. 616.

³Florian Banu, *Lagărele de muncă forțată – cea mai arbitrară formă a represiunii comuniste*, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coordonatori), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Editura Polirom, București, 2008, pp. 62-63.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ BISTRIȚA (ACTUAL BISTRIȚA-NĂȘĂUD)

- d) Profesiunea;
- e) Apartenența politică;
- f) Propus pentru încadrare în U.M. pe timp de;
- g) Motive;
- h) Observații.

1. MAREȘ GHEORGHE

- a) Medgidia, jud. Constanța, 31.08.1898;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Colonel deblocat;
- e) În trecut și prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - la 18.04.1947 s-a manifestat împotriva Uniunii Sovietice și a adus ofense tovarășei Ana Pauker;
- la 30.12.1947, la fel, a adus cuvinte jignitoare la adresa U.R.S.S. și guvernului român;
- la 31.12.1947 a răspândit zvonul că comuniștii vor cădea și a sfătuit țărani să nu predea cota de floarea soarelui;
- la 10.01.1950 este semnalat că caută cetățeni, în special țărani, să le scrie scrisori în străinătate, prin intermediul cărora lansează zvonuri alarmante;
- la 5.04.1950 are ieșiri împotriva partidului și a tovarășilor din conducerea partidului.

- h) Apare o completare de 18 luni scrisă cu creion¹.

2. POP NICOLAE

- a) Sălicea, jud. Someș, 25.03.1895;
- b) Bistrița;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Avocat comprimat;
- e) Fost P.N.Ț., în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - la 12.08.1949 are ieșiri ostile împotriva organelor democratice;
- la 19.11.1949 se manifesta șovin și ostil împotriva regimului;
- la 22.02.1950 a preaslăvit știința americană, bătându-și joc de cea din U.R.S.S.;
- la 10.03.1950 a discutat cu farmacistul Bancu L. știrile posturilor de radio Londra și Vocea Americii și că România a violat drepturile omului, călcând prin aceasta drepturile internaționale.

- h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion².

3. PEREZAN TEODOR

- a) Nețeni, jud. Năsăud, 13.03.1892;
- b) Bistrița;

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), Fond Documentar, dosar nr. 6843, fila 16, poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- c) Țărani mijlocași;
 d) Avocat epurat;
 e) Fost P.N.Ț., în prezent exclus din P.M.R.;
 f) 2 ani (scris de mână cu creion);
 g) - la 22.12.1947 a avut manifestări antisemite împotriva populației evreiești;
 - la 12.02.1948 este epurat din baroul Năsăud pentru dușmănoasă regimului;
 - la 18.06.1949 a avut manifestări antisemite și împotriva partidului;
 - la 4.01.1950 a discutat cu Herineanu Simion, în mod ostil, situația internațională, la fel despre colectivizare;
 - la 15.01.1950 a discutat cu numitul Rotaru Dumitru și a lansat zvonul că în primăvara anului 1950 va începe războiul și că anglo-americanii vor lansa trupe și în trei zile Uniunea Sovietică va fi distrusă.
 h) apare o completare de 12 luni scrisă cu creion¹.
4. VLĂDESCU NICOLAE
 a) Ploiești, jud. Prahova, 29.09.1901;
 b) Bistrița;
 c) Mic burghez;
 d) Chestor comprimat;
 e) În trecut și prezent neîncadrat;
 f) 2 ani (scris de mână cu creion);
 g) - la anul 1947 a avut ieșiri împotriva partidului pentru care fapte a fost anchetat și mai târziu comprimat;
 - la 24.12.1949, împreună cu farmacistul Bancu L. și comerciantul Turcu Pavel, au defăimat regimul de democrație populară ridicând în slavă pe cel imperialist;
 - la 13.02.1950 a avut ieșiri ostile regimul aducând injurii partidului;
 - la 5.03.1950, împreună cu Turcu Pavel și Crișan T., au discutat și comentat știrile posturilor de radio străine;
 - la 23.03.1950 a lansat zvonul că războiul între anglo-americani și ruși este inevitabil;
 - la 3.04.1950 s-a exprimat că placajul și furnirul pleacă în U.R.S.S.
 h) Apare o completare de 18 luni scrisă cu creion².
5. SĂLĂGEAN FAUST junior
 a) Vișeu de Sus, jud. Maramureș, 14. 03.1925;
 b) Bistrița;
 c) Mic burghez;
 d) Student func[ționar].;
 e) În trecut și prezent neîncadrat;
 f) 1 an și 6 luni (scris de mână cu creion);
 g) - la 20.01.1950 a fost îndepărtat din funcția de pedagog, având ieșiri ostile împotriva regimului și partidului;
 - la 23.02.1950 a instigat pe preotul Călușeriu Mihai să nu predea cota de vin deoarece regimul se va schimba;

¹*Ibidem*, poz. 3.²*Ibidem*, pp. 16-17, poz. 4.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ BISTRIȚA (ACTUAL BISTRIȚA-NĂȘĂUD)

- la 1.04.1950 aduce injurii C.C. al P.M.R.;
- trăiește numai în anturajul expropriaților și reacționarilor.
- h) Apare o completare de 6 luni scrisă cu creion¹.
- 6. NILVAR NICOLAE
- a) Șomcuta Mare, jud. Satu Mare, 12.04.1915;
- b) Bistrița;
- c) Țăran chiabur;
- d) Moșier expropriat;
- e) Fost P.N.Ț., în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - la 8.11.1949 într-o discuție cu numitul Boroș A. s-a manifestat ostil împotriva Uniunii Sovietice spunând că steagurile roșii nu au nici un rost, numai cele trei culori;
- la 17.01.1950 s-a manifestat împotriva conducerii democratice spunând că aceștia l-au expropriat;
- la 9.02.1950, împreună cu Codrici Lupu, moșier expropriat, a avut ieșiri ostile regimului, defăimând puterea de stat.
- h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion².
- 7. CUDRICI LUPU
- a) Bârsana, jud. Maramureș, 5.05.1894;
- b) Bistrița;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Moșier expropriat;
- e) Fost P.N.Ț., în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - la alegerile din 1946 a căutat să câștige țărănimea prin mâncare și băutură pentru a vota cu ochiul, el înainte fiind primar și deputat manist;
- într-o discuție cu numitul Pascu Ioan a defăimat democrația populară aducând ofensă muncitorilor ridicăți în posturi de răspundere;
- la 17.12.1949, împreună cu expropriatul Sălăgean Faust, l-au vizitat pe brătenistul Chitul Iulian unde au ascultat și distribuit știrile auzite la radio Londra și celelalte;
- la 4.04.1950, într-o discuție cu numitul Bart Ioan, s-a manifestat dușmănos împotriva regimului pe motivul că a fost expropriat;
- trăiește în anturajul elementelor reacționare lansând zvonuri în legătură cu începerea unui nou război.
- h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion³.
- 8. KLEIN BELA
- a) Nima, jud. Someș, 15.09.1909;
- b) Bistrița;
- c) Țărani mijlocași;
- d) Moșier expropriat;

¹*Ibidem*, p. 17, poz. 5.

²*Ibidem*, p. 17, poz. 6.

³*Ibidem*, p. 17, poz. 7.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- e) În trecut neîncadrat, în prezent exclus din P.M.R.;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - are legături cu moșierii expropriați Sălăgean Faust, Cudrici Lupu și Nilvan Nicolae pe care, întâlnindu-i la 12.04.1949, ieșind din biserica romano-catolică, s-au manifestat ostil regimului, discutând problema începerii unui nou război;
- 14.07.1949, a fost la locuința medicului Chitul Iulian unde a discutat despre începerea unui nou război și prăbușirea comunismului;
 - la 12.09.1949 la fel a prevestit începerea unui nou război și s-a manifestat împotriva partidului;
 - la 2.02.1950, împreună cu căpitanul C. D. Man Ioan, au discutat despre schimbarea regimului și că se va răzbuna împotriva celor care conduc astăzi.
- h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion¹.
9. DAN TITUS
- a) Prundul Bârgăului, jud. Năsăud, 18.10.1900;
- b) Prundul Bârgăului;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Funcționar particular, chiabur;
- e) În trecut P.N.L. Brătianu, în prezent exclus P.M.R.;
- f) 1 an și 6 luni (scris de mână cu creion);
- g) - la 22.12.1949 s-a manifestat împotriva măsurilor luate de guvern și partid prevestind schimbarea regimului;
- la 15.02.1950 s-a manifestat ostil împotriva regimului arătându-se nemulțumit că regimul nu respectă proprietățile individuale;
 - la 5.04. 1950 a fost exclus din P.M.R. cu care ocazie, printre altele, a înjurat partidul;
 - în repetate rânduri este semnalat că bârfește partidul și guvernul.
- h) Apare o completare de 6 luni scrisă cu creion².
10. IMREH GAVRIL
- a) Boroșneul Mare, jud. Trei Scaune, 14.09.1915;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Funcționar particular, fost proprietar de fabrică;
- e) Fost hortist, în prezent U.P.M.;
- f) 2 ani (scris de mână cu creion);
- g) - în timpul ocupației hortiste a persecutat elementul românesc, chiar și pe bolnavi trimițându-i la muncă;
- la 21.01.1950 a avut manifestări șovine împotriva populației românești și a afirmat că după venire anglo-americanilor se va răzbuna;
 - la 23.02.1950 după ce a fost schimbat din funcția de președinte U.P.M. A afirmat că el a jucat o farsă și s-a manifestat dușmănos partidului;
 - la 14.03.1950 făcea propagandă prin oraș că lui i s-a luat fabrica de stat și că aceasta înseamnă că colhozul și mizeria se apropie;
 - trăiește în anturajul numiților: Barkany Francisc, Cantor Ioan, Andrasy Gh. și alții,

¹*Ibidem*, p. 17, poz. 8.

²*Ibidem*, pp. 17-18, poz. 9.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ BISTRIȚA (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

foști membri în partidele fasciste maghiare.

h) Apare o completare de 18 luni scrisă cu creion¹.

11. ȘIRLINCAN IOAN

a) Buduș, jud. Năsăud, 14.11.1902;

b) Buduș, jud. Năsăud;

c) Țăran mijlocaș;

d) Agricultor chiabur (se specifică în creion 50 ha.);

e) Fost P.N.Ț., în prezent neîncadrat;

f) 2 ani și 18 luni (scris de mână cu creion);

g) - a amenințat cu bătaia pe secretarul organizației de bază și a adus injurii partidului;

- la 14.11.1947 a avut manifestări împotriva guvernului;

- la 4.04.1948 a strigat „Trăiască Maniu, jos Groza”, aducând și ofensă partidului;

- la 20.09.1949 a instigat populația ca să opune rezistență pentru a nu duce grâu la arie;

- la 6.04.1950 a căutat să saboteze însămânțările de primăvară, iar cotele și supercotele nu le-a predat. Tot atunci a fost arestat pentru aceleași fapte de miliția Bistrița.

h) Nu apare nici o completare cu creionul².

12. LAZAR IOAN

a) Cușma, jud. Năsăud, 15.10.1900;

b) Cușma, jud. Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor, chiabur (se specifică în creion 27 ha.);

e) Fost P.N.L. Brătianu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani și 18 luni (scris de mână cu creion);

g) - la 13.04.1949 a refuzat să plătească servitorul, cu această ocazie având ieșiri împotriva partidului și regimului;

- la 14.09.1919 s-a certat cu președintele comitetului provizoriu nevoind să predea cota de grâu, amenințându-l atât pe el, cât și regimul;

- la 15.02.1950 din nou s-a certat cu președintele comitetului provizoriu nevoind să predea supracota de cartofi, având ieșiri ofensatoare împotriva conducerii;

- la 15.03.1950 a lansat zvonul că cei care lucrează la gospodăriile de stat ci vitele în campania de însămânțări o să le moară vitele de foame pentru că nu primesc mâncare;

- la 1.04.1950 s-a manifestat contra regimului ofensând membrii de partid și amenințând că în caz de schimbare îi va omorî pe toți.

h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion³.

13. MAGYAROSI IOAN

a) Jeica, jud. Năsăud, 3.07.1911;

b) Jeica, jud. Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

¹*Ibidem*, p. 18, poz. 10.

²*Ibidem*, p. 18, poz. 11.

³*Ibidem*, p. 18, poz. 12.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- d) Țăran chiabur (se specifică în creion 13 ha.);
- e) În trecut și prezent neîncadrat;
- f) 2 ani și apoi 1 an (scris de mână cu creion);
- g) - la 29.04.1947 este condamnat la o lună închisoare și 25.000 lei amendă pentru instigare publică;
- la 11.05.1948, fiind primar, a avut atitudine șovină împotriva populației românești;
 - la 15.10.1948 a fost cercetat pentru delapidare de bani publici;
 - la 20.10.1949, în campania de colectări, s-a manifestat fățiș împotriva regimului și a lansat zvonul că oamenii să nu treiere grâul la arii, deoarece vin anglo-americanii;
 - la 10.01.1950 a dus propagandă contra înființării gospodăriei agricole din comună;
 - la 5.03.1950 a fost identificat ca având legături cu preotul Molnar Ianos din Târgu Mureș cu care, împreună, au pus piedici colectivizării.
- h) Nu apare nici o completare cu creionul¹.
14. MELEAN IACOB
- a) Sebișul de Sus, Năsăud, 7.10.1910;
- b) Pietriș, Năsăud;
- c) Țărani săraci;
- d) Agricultor chiabur (se specifică în creion 14 ha și 70 arii);
- e) În trecut, în prezent în Frontul Plugarilor (F. P.);
- f) 2 ani 11 luni (scris în creion);
- g) - la 14.11.1946, cu ocazia alegerilor a instigat populația să voteze cu ochiul (este vorba de semnul electoral al P. N. Ț, s. n.);
- la 15.10.1948, a înjurat pe delegatul batozei, amenințându-l că-l va scâlta în pârauul Pietrișului;
 - 12.02.1950, față de Filoti Vasile și Olaru Sebastian, s-a exprimat că se va schimba regimul și că toți cei din P. M. R. sunt golani, tot atunci pentru sabotarea campaniei de însămânțări i s-a dresat acte de dare în judecată;
- h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion².
15. PUSCARIUC ȘTEFAN
- a) Bistrița Năsăud, 7.08.1918;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Funcționar;
- e) În trecut P. N. Ț., în prezent neîncadrat;
- f) 1 an (scris în creion);
- g) - la 15.05.1949 s-a exprimat că comuniștii au interzis ziua de 10 Mai pentru a distruge naționalismul în popor;
- la 28.10.1949 s-a exprimat ca intelectualii sunt toți închiși, dând de exemplu pe Maniu și că țările occidentale nu sunt de acord;
 - 7.01.1950 a adus ofensă partidului și membrilor săi,
 - la 25.02.1950 s-a căsătorit cu fiica criminalului de război col. Deblocat Cârlan Vasile, în prezent dispărut;

¹*Ibidem*, pp. 18-19, poz. 13.

²*Ibidem*, p. 19, poz. 14.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ BISTRIȚA (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion¹.

16. LOY FRANCISC

a) Mijlocenii Bârgăului, Năsăud, 4.10.1897;

b) Bistrița-Bârgăului;

c) Mic burghez;

d) Mecanic;

e) În trecut neîncadrat, în prezent exclus P.M.R.;

f) 6 luni, apoi o completare 1 an (scris în creion);

g) - în ziua de 1.08.1949 s-a exprimat către numitul Imreh Gavril că regimul se va schimba și va arăta el bolșevicilor cine este;

- din declarația numitului Pop Ioan reiese că acesta a spus că să nu se împace cu conducerea prin faptul că în afara lui Gheorghiu Dej toți sunt jidani la fel și la Județeană P.M.R. Bistrița;

- la 15.01.1950 s-a exprimat că Partidul din R.P.R. nu se ghidează după ideologia marxistă și dacă Marx ar trăi i-ar împușca pe toți;

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion².

17. BANYAI ADALBERT

a) Turda, jud. Turda, 2.12.1921;

b) Bistrița,

c) Muncitori;

d) Pictor;

e) În trecut neîncadrat, la fel și în prezent;

f) 1 an (scris în creion);

g) - în anul 1945 a intenționat și s-a exprimat că va răsturna conducerea poliției, voinde să ia el conducerea siguranței, la fel a bătut un evreu Simoh Dezideriu și tot în acel an a vrut să fugă în Ungaria;

- la 12.11.1949 s-a exprimat către Finger Mișu că pavoazările care se fac sunt o prostie, aducând ofense conducerii P.M.R. și înjurând regimul;

- la 12.11.1950 cu ocazia inaugurării gospodăriei colective din comuna Jeica a instigat populația împotriva colectivizării și a provocat scandal;

- la 15.02.1950 a lansat zvonul că în primăvara acestui an se va începe războiul și se va termina cu comuniștii;

h) Nu apare completare scrisă cu creion³.

18. GABOR GHEORGHE

a) Dorna Candreni, Câmpulung, 28.08.1908;

b) Bistrița;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor mijlocaș;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

¹*Ibidem*, p. 19, poz. 15.

²*Ibidem*, p. 19, poz. 16.

³*Ibidem*, p. 19, poz. 17.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

g) - la 20.09.1949, 10.10.1949 și 28.02.1950 în ședințe cu Martorii lui Iehova și în afara acestor s-a ținut manifestat împotriva regimului, desfășurând o vie activitate care avea ca scop bararea muncii activiștilor de partid;

- la 1.03.1950 a fost în propagandă religioasă în jud. Mureș unde a bârfit regimul și partidul, căutând a dezbină organizațiile democratice;

- la 1.04.1950 și 5.04.1950 duce o vie propagandă ca credinciosii acestui cult să se ocupe mai mult cu religia, lăsând însăși muncile și arăturile de primăvară la o parte;

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion¹.

19. BUTA DUMITRU

a) Șieu-Măgheruș, Năsăud, 18.07.1897;

b) Șieu-Măgheruș, Năsăud;

c) Țărani chiabur;

d) Țăran chiabur, factor poștal (se specifică în creion 20 ha);

e) În trecut P.N.Ț. Maniu, simpatizant P.N.L. Bejan, în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) - la 17.03.1949 instiga locuitorii înstăriți și lansează zvonul că cei cu peste 8 iugăre de pământ vor fi ridicăți;

- la 5.04.1950 își bate joc de muncitori, nu predă tutunul la cooperativă și cu mari greutate de abia la a doua intervenție a comitetului provizoriu îl predă;

- din declarația lui Sălăgean Constantin reiese că în funcția de factor poștal servește numai intelectualitatea și elementele chiaburești;

- în primăvara anului 1950 a luat o atitudine împotriva colectivizării făcând propaganda în acest sens.

h) Nu apare completare scrisă cu creion².

20. CRĂCIUN IOAN

a) Sântioana, Năsăud, 27.12.1901;

b) Sântioana, Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultori mijlocași (se specifică în creion 10 ha, 2 batoze, 1 tractor, 1 moară, 1 cazan de țuică);

e) În trecut P.N.Ț Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani (scris în creion);

g) - la 4.03.1949 lansează zvonul că în primăvara anului 1950 regimul se va schimba;

- la 1.06.1949 amenința pe numitul Pieptănar Ștefan și Pieptănar Vasile că dacă se va învârti lumea are să-i împuște pe toți care sunt membrii în P.M.R. și F.P.;

- în 1948 având două batoze a început să le strice la fel și moara, pentru a sabota treieratul și planul de stat;

- la 2.04.1950 s-a exprimat că Statele Unite au descoperit bomba atomică cu care vor distruge pe ruși.

h) Apare o completare 18 luni scrisă în creion.

(Va urma)

¹*Ibidem*, pp. 19-20, poz. 18.

²*Ibidem*, p. 20, poz. 19.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

Am pierdut un om drag sufletului meu, un om care, deși între noi era diferență de vârstă, ne-a fost ca un prieten. Un prieten care ne ajuta enorm cu sfaturi, care ne tachina, care ne vorbea frumos, ne respecta.

Era genul de om puțin sever, cu un aer de seriozitate, dar care mereu ridica colțul gurii la fiecare glumă, oricât de proastă era.

Un om absolut minunat, care făcea orice lucru cu dragoste. Din adâncul sufletului.

S-a stins.

N-o să pot uita niciodată felul cum vorbea, cum râdea.

N-o să pot uita cum în fiecare zi trecea cu bicicleta pe lângă mine și mă saluta.

Mi-e parcă greu să vorbesc la trecut... Parcă mai ieri l-am văzut și mi-a făcut cu mâna. Parcă ieri mi-a explicat acel exercițiu sportiv pe care îl credeam complicat. Parcă ieri l-am auzit râzând. Ieri m-a îmbrățișat... Iar azi, azi nu mai e...

Am lacrimi în ochi și tot cu lacrimi am scris acest fragment, pe care chiar dacă n-o să pot să îl înmânez personal, sper că de acolo de sus, să vadă totul.

O să vă păstrăm veșnic în amintirea noastră.

N-o să vă uităm niciodată, domnule profesor!